

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи,
Рішення Вченої ради № 8 від 29.04.2020

Л.І.Чорний

(підпис)

29 квітня 2020 року

м.п.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»
(частина четверта)
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
за денною формою навчання**

м. Хмельницький
2020

Розробники навчально-методичних матеріалів – викладачі кафедри:

Завідувач кафедри цивільного права та процесу, доктор юридичних наук, професор
_____ С. Д. Гринько

Доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент
_____ Ж. Л. Чорна

Доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук
_____ Г. В. Анікіна

Доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук
_____ І. Л. Сердечна

Доцент кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук
_____ С. О. Якимчук

Асистент кафедри цивільного права та процесу
_____ М.І. Ромась

Схвалено кафедрою цивільного права та процесу
протокол № 8 від 10.03.2020

Завідувач кафедри _____ С.Д.Гринько
10 березня 2020 року

Декан юридичного факультету
_____ С. А. Крушинський
10 березня 2020 року

Погоджено методичною радою університету 27 квітня 2020 року, протокол № 6.
Голова методичної ради _____ І.Б. Ковтун
27 квітня 2020 року

Обліковий обсяг навчально-методичних матеріалів – 4,63 ум.др.арк.

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	3
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 3
	1.2.	Лекції	– 4
	1.3.	Семінарські (практичні, лабораторні) заняття	– 7
	1.4.	Самостійна робота студентів	– 37
	1.6.	Курсова робота	– 40
	1.7.	Підсумковий контроль	– 43
2.	Схема нарахування балів	–	44
3.	Рекомендовані джерела	–	45
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	55

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8						
38.	Зобов'язання з договору про надання послуг	4	1	1	-	-	2	5	-	-	-	-	5
39.	Транспортні та експедиційні зобов'язання	11	3	3	-	-	5	13	2	1	-	-	10
40.	Зобов'язання з договору зберігання	9	2	2	-	-	5	15	1	1	-	-	5
41.	Зобов'язання зі страхування	13	2	4			5	7	1	1	-	-	5
42.	Зобов'язання про надання юридичних послуг	13	2	2	-	-	5	5	-	-	-	-	5
43.	Зобов'язання з договорів позики, кредиту та факторингу	6	2	2	-	-	2	13	2	1	-	-	10
44.	Зобов'язання з договорів банківського вкладу та банківського рахунку. Розрахункові зобов'язання	7	2	-	-	-	3	7	2	-	-	-	5
45.	Поняття, види та функції недоговірних зобов'язань	4	1	1	-	-	2	6	1	-	-	-	5
46.	Зобов'язання з односторонніх правочинів та з дій у чужому інтересі	7	1	1	-	-	5	6	1	-	-	-	5
47.	Зобов'язання із відшкодування шкоди	11	7	5	-	-	5	13	2	1	-	-	10

48.	Зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави	4	1	1	-	-	2	10	-	-	-	-	5
49.	Цивільно-правове регулювання спадкових відносин	5	1	1	-	-	3	5	-	-	-	-	10
50.	Види спадкування	7	1	3	-	-	3	12	2	-	-	-	10
51.	Здійснення права на спадкування	7	2	2	-	-	3	12	1	1	-	-	10
	Всього годин	108	28	28	-	-	50	120	14	6	-	-	100

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
		Денна форма
1	2	3
38.	Зобов'язання з договору про надання послуг	1
38.1.	Поняття, правова природа та види зобов'язань щодо надання послуг.	
38.2.	Загальна характеристика договору про надання послуг.	
39.	Транспортні та експедиційні зобов'язання	3
39.1.	Поняття, правова природа та види транспортних зобов'язань.	
39.2.	Договір перевезення вантажу.	
39.3.	Особливості укладення та виконання окремих видів договору перевезення вантажу.	
39.4.	Договір перевезення пасажирів і багажу.	
39.5.	Договір транспортного експедирування.	
40.	Зобов'язання з договору зберігання	2
40.1.	Поняття, правова природа та види зобов'язань з договору зберігання.	
40.2.	Загальна характеристика договору зберігання.	
40.3.	Особливості укладення та виконання окремих видів договору зберігання.	
40.4.		
41.	Зобов'язання зі страхування	2
41.1.	Поняття, правова природа, форми та види зобов'язань зі страхування.	
41.2.	Основні страхові поняття.	
41.3.	Договір страхування.	
42.	Зобов'язання про надання юридичних послуг	2
42.1.	Поняття, правова природа та види зобов'язань про надання юридичних послуг.	
42.2.	Договір доручення.	
42.3.	Договір комісії.	

42.4.	Договір управління майном.	
43.	Зобов'язання з договорів позики, кредиту та факторингу	2
43.1. 43.2. 43.3.	Договір позики. Договір кредиту. Договір комерційної концесії.	
44.	Зобов'язання з договорів банківського вкладу та банківського рахунку. Розрахункові зобов'язання	2
44.1. 44.2. 44.3. 44.4.	Договір банківського вкладу. Договір банківського рахунку. Поняття та види розрахункових зобов'язань. Форми та види розрахунків.	
45.	Поняття, види та функції недоговірних зобов'язань	1
45.1. 45.2.	Поняття та правова природа недоговірних зобов'язань. Загальна характеристика видів недоговірних зобов'язань та їх функції.	
46.	Зобов'язання з односторонніх правочинів та з дій у чужому інтересі	1
46.1. 46.2. 46.3. 46.4.	Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди. Зобов'язання з вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Зобов'язання з рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Зобов'язання з створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.	
47.	Зобов'язання із відшкодування шкоди	7
47.1. 47.2. 47.3. 47.4. 47.5. 47.6. 47.7.	Поняття та елементи зобов'язань із відшкодування шкоди. Поняття та види зобов'язань внаслідок завдання шкоди правомірною поведінкою. Поняття, види та елементи зобов'язань внаслідок завдання шкоди протиправною поведінкою. Підстава та умови виникнення зобов'язань внаслідок завдання шкоди протиправною поведінкою. Способи відшкодування шкоди. Підстави звільнення від обов'язку відшкодування шкоди, завданої протиправною поведінкою. Характеристика окремих видів зобов'язань внаслідок завдання шкоди протиправною поведінкою.	
48.	Зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави	1
48.1. 48.2.	Поняття та правова природа зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Особливості повернення безпідставно набутого майна та відшкодування доходів від нього.	
49.	Цивільно-правове регулювання	1

	спадкових відносин	
49.1.	Поняття та елементи спадкових правовідносин.	
49.2.	Підстава, час і місце відкриття спадщини.	
49.3.	Склад спадщини. Особливості спадкування окремих прав та обов'язків.	
50.	Види спадкування	1
50.1.	Поняття заповіту та види заповіту.	
50.2.	Вимоги до форми заповіту. Посвідчення заповіту.	
50.3.	Зміст заповіту.	
50.4.	Скасування та зміна заповіту.	
50.5.	Право на обов'язкову частку у спадщині.	
50.6.	Поняття та підстави виникнення спадкування за законом.	
50.7.	Черговість спадкування за законом.	
50.8.	Спадкування за правом представлення.	
51.	Здійснення права на спадкування	2
51.1.	Прийняття спадщини.	
51.2.	Відмова від прийняття спадщини.	
51.3.	Спадкова трансмісія.	
51.4.	Відумерлість спадщини.	
51.5.	Охорона спадкового майна.	
51.6.	Виконання заповіту.	
51.7.	Оформлення права на спадщину.	
51.8.	Спадковий договір.	
	Усього	28

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 38. Зобов'язання з договору про надання послуг

Тема 39. Транспортні та експедиційні зобов'язання

Питання для усного опитування та дискусії

1. Загальна характеристика договорів про надання послуг:
 - 1.1. Поняття, юридичні ознаки договорів. Істотні умови договорів.
 - 1.2. Сфера застосування договорів про надання послуг (детективні послуги, косметологічні, медичні).
 - 1.3. Відмежування від договорів про виконання робіт.
2. Види перевезень та їх правове регулювання. Мультимодальні перевезення.
3. Договір перевезення вантажу:
 - 3.1. Поняття, юридичні ознаки, істотні умови.
 - 3.2. Сторони, учасники договору.
 - 3.3. Порядок укладення, форма договору.
 - 3.4. Права та обов'язки сторін.
 - 3.5. Відповідальність сторін.
 - 3.6. Особливості договорів перевезення вантажу різними видами транспорту (залізничний, внутрішній водний, морський, повітряний, автомобільний).

3.7. Перевезення небезпечних вантажів.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фабулою з теми заняття:

Задача 1

Броварське лісогосподарське управління 19 грудня відвантажило вагон ялинок для торгівельного підприємства. Ялинки були призначені для продажу до Нового року. Однак залізниця доставила їх покупцю лише 2 січня наступного року, коли вони втратили будь-яку цінність. Торгівельне підприємство подало претензію, а потім і позов до управління залізниці про стягнення 56 610 грн. збитків у зв'язку з прострочкою доставки вантажу. Управління залізниці і претензію, і позов не визнало.

Чи вправі торгівельне підприємство вимагати відшкодування збитків? Які документи необхідні для обґрунтування позицій позивача та відповідача? Як вирішити цей спір?

Задача 2

Вантажовідправник відвантажив аптечному складу м. Вінниця вагон медичної гігроскопічної вати. При вивантаженні та перевірці вантажу виявлено недостачу 7 мішків вати. Окрім того, 2 мішки були розірвані та при їх перевірці виявлено недостачу 9 пакетів вати, про що складено комерційний акт від 15.03.2019 р. № 932.

Вантаж прибув у справному вагоні, зі справними пломбами відправника.

Згідно з даними вагонного листа вагон із спірним вантажем було розвантажено 15.03.2019 року. Вантажовідправник — Черкаська фабрика гігроскопічної вати, - не була викликана для приймання товару та комерційний акт не підписала.

Аптечний склад (м. Вінниця) заявив позов до вантажовідправника та перевізника — Управління Південно-Західної залізниці про стягнення збитків, спричинених недостачею вантажу.

Який договір опосередковує відносини між названими суб'єктами? Який порядок звернення з позовом до залізниці? Перерахуйте підстави, за наявності яких залізниця звільняється від відповідальності. Запропонуйте своє аргументоване вирішення спору.

Задача 3

Сільськогосподарський кооператив звернувся з позовом до господарського суду до Управління Південної залізниці про стягнення вартості двох комбайнів, які не прибули на станцію призначення. Втрата двох комбайнів із п'яти, переданих до перевезення залізничним транспортом, підтверджується комерційним актом. Заперечуючи проти позову, залізниця послалася на практичну неможливість втрати вантажу у зв'язку з його великою вагою.

Якими документами слід обґрунтувати вимоги позивача? Як треба оцінити доводи відповідача? Як вирішити цей спір?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: договір про надання послуг, виконавець, замовник, матеріальний результат, транспорт, перевезення, вантаж, пасажир, багаж, чартер, коносамент.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

За договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі

вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу.

Сторонами договору про надання послуг є виконавець та замовник. *Предметом* договору про надання послуг є виконання певних дій або здійснення певної діяльності, які не мають матеріального результату. *Специфічною рисою* договору про надання послуг є встановлення вимоги по відношенню до виконавця надати послугу особисто, хоча і допускається можливість покладення виконання договору на іншу особу, за умови повної відповідальності виконавця перед замовником.

За *договором перевезення вантажу* одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довіреній їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату (ст.909 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: взаємний, реальний або консенсуальний (на морському транспорті) та відплатний.

Перевізниками вважаються ті транспортні організації, які мають права юридичної особи та яким надано право укласти договори перевезення безпосередньо або через свої підрозділи транспортними статутами (кодексами), а *відправниками* вантажів можуть бути як організації (юридичні особи), так і фізичні особи, яким вантаж належить або на праві власності, або на іншій підставі, передбаченій законом чи договором. А особа, яка має право на одержання вантажу від перевізника, є *одержувачем*. Одержувачем може бути сам відправник або третя особа на користь якої укладено договір.

Предметом договору є послуги щодо доставки ввірених перевізнику матеріальних цінностей (вантажів) до пункту призначення.

Форма договору: письмова; застосовується *система єдиного документу*: а) систему накладної, яка застосовується майже на всіх видах транспорту; б) систему коносаменту, яка застосовується на морському транспорті; в) систему чартеру, яка застосовується на морському та повітряному транспорті. У деяких випадках системи можуть бути комбіновані.

Семінарське заняття 2

Тема 39. Транспортні та експедиційні зобов'язання

Питання для усного опитування та дискусії

1. Договір перевезення пасажирів та багажу:
 - 1.1. Поняття, юридичні ознаки, істотні умови
 - 1.2. Сторони, учасники договору.
 - 1.3. Порядок укладення, форма договору.
 - 1.4. Права та обов'язки сторін.
 - 1.5. Відповідальність сторін.
2. Договір транспортного експедирування:
 - 2.1. Поняття, юридичні ознаки, сторони.
 - 2.2. Форма договору.
 - 2.3. Істотні умови договору.
 - 2.4. Права та обов'язки сторін.
 - 2.5. Відповідальність сторін.
3. Претензії та позови при перевезеннях (судова практика):
 - 3.1. Вантажу.
 - 3.2. Пасажирів та багажу.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фабулою з теми заняття:

Задача 1

Рудієнко уклала з туристичною фірмою договір на туристичне обслуговування. За ним туристична фірма зобов'язувалася надати Рудієнко наступні послуги: забезпечити їй перевезення до місця відпочинку, поселити у готелі, обумовленому у договорі, організувати екскурсійні подорожі. Рудієнко зобов'язувалася оплатити вартість туристичних послуг.

Коли Рудієнко прибула до місця відпочину, з'ясувалося, що вільних місць у готелі, зазначеному у договорі, немає. Представник туристичної фірми запропонував їй поселитися в іншому готелі. Рудієнко відмовилася, вказавши на те, що умови проживання у цьому готелі є надзвичайно низькими. Вона також висловила бажання розірвати з туристичною фірмою договір та повернутися додому.

Представник туристичної фірми відповів, що це неможливо, оскільки літак літає до Києва лише раз на тиждень. Після цього Рудієнко поселилася у готелі, запропонованому представником туристичної фірми.

Повернувшись з відпустки, Рудієнко на підставі Закону України «Про захист прав споживачів» звернулася до суду з позовом про розірвання договору на туристичне обслуговування та стягнення збитків у зв'язку з неналежним наданням послуг. У позовній заяві вона просила повернути їй кошти, сплачені за надання туристичних послуг за договором та відшкодувати моральну шкоду.

Відповідач у судовому засіданні заперечив позовні вимоги, оскільки відсутність у готелі вільних місць — не його вина, а вина готелю, який мав перед туристичною фірмою зобов'язання надати певну кількість місць на визначений період часу.

Чи може бути задоволена вимога Рудієнко про розірвання договору? Чи може виконання виконавцем частини обов'язків за договором про надання послуг звільнити його від відповідальності за договором?

В яких випадках виконавець-підприсмець звільняється від відповідальності за договором платного надання послуг?

Які права виникають у споживача у зв'язку з наданням йому послуги неналежної якості згідно з Законом України «Про захист прав споживачів»?

Вирішіть справу по суті.

Задача 2

Громадянин М. згідно з проїзним квитком зайняв місце у купе поїзду Хмельницький - Київ. Роздягнувшись та залишивши свої речі, М. пішов повечеряти до вагону-ресторану. Повернувшись до купе, він не виявив своїх речей. М. пред'явив свої претензії провіднику та начальнику потяга. Останні відмовились зафіксувати факт пропажі та відхилили будь-які вимоги щодо відшкодування втрачених речей.

Повернувшись до Хмельницького, М. пред'явив позов до управління залізниці про відшкодування вартості багажу на суму 890 грн. та моральної шкоди на суму 1000 грн. У позовній заяві було вказано, що речі могли зникнути через невиконання провідником своїх обов'язків.

Чи буде позовна заява задоволена? Вирішіть справу по суті.

Вкажіть відмінність між поняттями «ручна поклажа», «багаж», «вантажо-багаж». Які особливості їх перевезення та відшкодування шкоди за їх втрату.

Задача 3

Турецький здав квиток у касу аеропорту, оскільки літак, на якому він повинен був летіти з Харкова до Києва, затримався на три години і він вже не встигав зробити пересадку на рейс Київ — Анталія у Борисполі, де йому було заброньовано місце. При цьому він вимагав відшкодувати не тільки вартість квитка, але й заплатити штраф, передбачений у транспортному статуті, а також вартість туристичної путівки до Анталії, придбаної в туристичній агенції «Гамалія», та відшкодувати моральну шкоду.

Адміністрація аеропорту відмовилася платити, мотивуючи це тим, що затримка вильоту відбулася через страйк заправників палива, а не з вини адміністрації аеропорту.

Чи підлягає задоволенню вимога пасажира Турецького? Чи змінилося б рішення задачі, якби затримка відбулася через відсутність палива або технічної несправності літака?

Задача 4

Управління річкового пароплавства подало позов до організації-контрагента про стягнення 500 тис. грн. штрафу за невиконання плану перевезення вантажу у червні поточного року.

Відповідач, не заперечуючи проти факту невиконання, послався на те, що у червні цього року було велике мілководдя на річці, по якій повинен був проводитись сплав деревини, тому вантаж не міг бути сплавленим до пристані на річці, звідки він вже повинен був перевозитись на суднах річкового пароплавства.

Позивач, визнаючи факт мілководдя на річці, по якій повинна була сплаватися деревина, разом з тим подав акт, з якого видно, що у відповідача у тому місці, звідки повинен був проводитись сплав, заготовленої деревини не було.

Які документи застосовуються для оформлення договору перевезення вантажів на внутрішніх водних шляхах? Чи підлягає позов річкового пароплавства задоволенню? Обґрунтуйте.

Задача 5

Приватний підприємець К. звернувся до суду з позовом до М. про стягнення заборгованості за договором транспортного експедирування. Позов мотивовано тим, що між ним та відповідачем було укладено договір, відповідно до якого відповідач за плату повинен був доставляти вантаж у м. Київ, отримувати за нього гроші та передавати їх позивачеві. Правовідносини щодо виконання цього договору були обумовлені трудовим договором та договором про матеріальну відповідальність. Оскільки трудовий договір не був зареєстрований у державних органах зайнятості населення, позивач вважає, що по суті їх правовідносини зводилися до транспортного експедирування.

25 червня 2019 року відповідач прийняв вантаж для перевезення у м. Київ. 26 червня 2019 року він доставив його, за що отримав гроші у сумі 56080 грн., придбав для позивача товар у м. Жмеринка на суму 19341,48 грн. Після повернення у м. Хмельницький відповідач повідомив його, що гроші у сумі 36738 грн., які він отримав за товар, у нього викрали із машини, з приводу чого останній звертався до правоохоронних органів. Приватний підприємець К. вважає, що М. повинен нести відповідальність за порушення своїх зобов'язань за договором, у зв'язку з чим просив стягнути на його користь з відповідача 36738 грн., а також судові витрати.

Рішенням Хмельницького міськрайонного суду від 12 жовтня 2019 року позов приватного підприємця К. задоволено.

Які відносини (трудові чи цивільні) виникли між приватним підприємцем К. та М.? Чи обґрунтоване рішення суду? Вирішіть справу по суті.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: договір транспортного експедирування, перевезення, вантаж, пасажир, багаж, цивільно-правова відповідальність, фактична шкода.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

За *договором перевезення пасажирів та багажу*, одна сторона (перевізник) зобов'язується перевезти другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а в разі здавання багажу - також доставити багаж до пункту призначення та видати його особі, яка

має право на одержання багажу, а пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд, а у разі здавання багажу - також за його провезення (ч.1 ст.910 ЦК України)

Юридичні ознаки договору: взаємний, консенсуальний (перевезення пасажирів) або реальний (перевезення багажу), відплатний. *Сторонами договору* є пасажир – фізична особа (як при перевезенні пасажирів, так і його багажу) та перевізник (транспортна організація, яка відноситься, як правило, до транспорту загального користування).

Форма договору: усна (при купівлі квитка або шляхом здійснення конклюдентних дій, наприклад, шляхом подачі міського транспорту до зупинки, посадка пасажирів в таксі, прохід через турнікети метро, здійснення платежу жетоном тощо). *Предметом договору* є надання послуг, пов'язаних з перевезенням.

За *договором транспортного експедирування* одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу (ч.1 ст.929 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: взаємний, консенсуальний (коли експедитор організує виконання експедиційних послуг) або реальний (коли експедитор надає експедиційні послуги із ввіремим йому вантажем), відплатний.

Сторонами договору є клієнт – сторона, якій надають послуги, та експедитор – сторона, яка надає послуги. Предметом договору є послуги, пов'язані з перевезенням вантажу. Послуги можна поділити на основні (по організації перевезення, укладення договору перевезення) та додаткові, які можуть охоплювати будь-які питання транспортування вантажу (перевірка кількості та стану вантажу, його завантаження та вивантаження, сплата мита, зборів і витрат, покладених на клієнта, зберігання вантажу до його одержання у пункті призначення, одержання необхідних для експорту та імпорту документів, виконання митних формальностей). Форма договору: письмова.

Сторони за договором перевезення вантажу несуть відповідальність у формі відшкодування збитків та (або) сплати неустойки (штрафу, пені).

ЦК України передбачає окремі випадки покладення відповідальності на перевізника за порушення зобов'язань, що випливають із договору перевезення вантажу:

- 1) за ненадання транспортного засобу (ст.921 ЦК України);
- 2) за прострочення доставки вантажу (ст.923 ЦК України);
- 3) за втрату, нестачу, псування або пошкодження вантажу (ст.924 ЦК України).

Перевізник відповідає за збереження вантажу після прийняття його до перевезення та до видачі одержувачеві, якщо не доведе, що втрата, нестача, псування або його пошкодження сталися внаслідок обставин, яким перевізник не міг запобігти та усунення яких від нього не залежало (ч.1 ст.924 ЦК України), а саме сталися не з його вини (*презумпція вини перевізника*). Перевізник, також, може бути звільнений від відповідальності за втрату, нестачу, псування або пошкодження вантажу, якщо доведе наявність обставин усунення яких від перевізника *не залежало*.

Відповідно до ч.2 ст.924 ЦК України, перевізник відповідає за втрату, нестачу, псування або пошкодження прийнятого до перевезення вантажу у *розмірі фактичної шкоди*. А це означає, що перевізник не зобов'язаний відшкодовувати доходи, які одержувач або відправник міг б реально одержати за звичайних обставин, якби їх право не було б порушене (упущену вигоду).

Щодо пред'явлення позову, то застосовується позовна давність в 1 рік з моменту, що визначається відповідно до транспортних кодексів (статутів) (ч.3 ст.925 ЦК України); *по-друге*, позовна давність, порядок пред'явлення позовів у спорах, пов'язаних з перевезеннями у закордонному сполученні, встановлюються міжнародними договорами України, транспортними кодексами (статутами) (ст.926 ЦК України), тобто дана норма має відсильний характер.

Відповідно до ст.922 ЦК України, за затримку у відправленні транспортного засобу, що перевозить пасажирів, або запізнення у прибутті такого транспортного засобу до

пункту призначення перевізник сплачує пасажирові штраф у розмірі, встановленому за домовленістю сторін, транспортними кодексами (статутами).

Згідно ст.928 ЦК України, перевізник несе відповідальність за шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю пасажирів за правилами Глави 82 ЦК України, якщо договором або законом не встановлена відповідальність перевізника без вини.

Семінарське заняття 3

Тема 40. Зобов'язання з договору зберігання

Питання для усного опитування та дискусії

1. Підстави виникнення зобов'язань по зберіганню майна.
2. Загальна характеристика договору зберігання:
 - 2.1. Поняття, юридичні ознаки, сфера застосування договору зберігання.
 - 2.2. Сторони договору. Статус професійного зберігача.
 - 2.3. Порядок укладення та форма договору. Істотні умови договору.
 - 2.4. Права та обов'язки сторін.
 - 2.5. Відповідальність зберігача за договором.
3. Договір складського зберігання товарів:
 - 3.1. Поняття, юридичні ознаки. Сторони договору.
 - 3.2. Форма та порядок укладення договору. Поняття та значення простого та подвійного складського свідоцтва.
 - 3.3. Істотні умови договору.
 - 3.4. Права та обов'язки сторін.
 - 3.5. Припинення договору та відповідальність сторін.
4. Характеристика спеціальних видів зберігання в ломбардах, в банку, в камерах схову організацій, транспортних організацій.
5. Аналіз правил зберігання у відомих готелях України та світу.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фаволою з теми заняття:

Задача 1

За договором складського зберігання товарний склад прийняв на зберігання від ТОВ «Ластівка» 360 кг м'ясопродуктів та 145 кг риби різних сортів.

У зв'язку із аварією в енергосистемі складські приміщення було відключено від енергопостачання. Товарний склад було попереджено про те, що ремонт ліній електропередач може зайняти 2 доби. Щоб запобігти псуванню переданого на зберігання майна, товарний склад негайно попередив усіх поклаждавців про необхідність забрати товар зі складу. ТОВ «Ластівка» не змогло оперативно вивезти свій товар, у результаті чого частина майна була зіпсована. ТОВ «Ластівка» звернулось до товарного складу з вимогою про відшкодування збитків.

Які правові наслідки дострокового припинення або розірвання договору складського зберігання? Чи підлягає вимога ТОВ «Ластівка» задоволенню? Хто повинен відповідати за збитки, завдані ТОВ «Ластівка»?

Задача 2

Громадянин П. поклав речі у автоматичну камеру схову на залізничному вокзалі. На наступний день, повернувшись за речами, П. виявив, що камера схову відкрита і речі зникли. П. звернувся до адміністрації залізничного вокзалу з вимогою про відшкодування вартості втрачених речей, зданих на зберігання на суму 5340 грн.

Звернувшись в суд П. вимагав від адміністрації залізничного вокзалу

відшкодування вартості втрачених речей, зданих на зберігання на суму 5340 грн.

Які відносини виникли між П. та управлінням залізниці: з договору зберігання чи з договору майнового найму? На кого покладається обов'язок з відшкодування завданих збитків? Вирішіть справу по суті.

Задача 3

Громадянка Л. залишила свій автомобіль «Мерседес» на платній автостоянці. Черговий автостоянки зробив відмітку про автомобіль у журналі реєстрації.

Повернувшись зранку за машиною, Л. виявила, що колеса зняті, з машини викрадено музичну систему вартістю 5000 грн. Л. заявила претензію до адміністрації автостоянки. Остання відмовилась відшкодувати збитки, завдані громадянці Л., посилаючись на те, що автостоянка лише надає місце для користування і тому не несе відповідальності за збереження майна.

Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Задача 4

Громадянка М. звернулась в поліклініку на прийом до лікаря-терапевта. Перед входом у кабінет стояв вішак для верхнього одягу. Роздягнувшись, М. попросила подивитись за курткою жінку, що сиділа у черзі, та зайшла до кабінету. Після прийому лікаря М. не виявила своєї куртки та звернулась із письмовою заявою до адміністрації лікарні. Їй пояснили, що лікарня не несе відповідальності за речі, залишені без догляду у коридорі, оскільки на першому поверсі працює гардероб.

Чи можна розцінювати наявність вішака у коридорі перед кабінетом лікаря як публічну пропозицію про укладення договору зберігання? Чи виникли правовідносини із зберігання у даному випадку? Чи змінилась би ситуація, якби на першому поверсі поліклініки не було гардеробу, а на дверях кожного кабінету містилося б оголошення «Вхід у верхньому одязі заборонено».

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: договір зберігання, зберігач, професійний зберігач, поклажодавець, договір складського зберігання товарів.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

За **договором зберігання** одна сторона (зберігач) зобов'язується зберігати річ, яка передана їй другою стороною (поклажодавцем), і повернути її поклажодавцеві у схоронності (ст.936 ЦК України). Регулювання договору зберігання здійснюється Главою 66 ЦК України.

Юридичні ознаки договору: односторонній, реальний та безвідплатний. Однак, коли зберігання здійснюється на засадах підприємницької діяльності (професійним зберігачем), то він перетворюється у взаємний, консенсуальний та відплатний.

Сторонами договору за даним договором є поклажодавець та зберігач. **Поклажодавцем** є особа, яка передала річ на зберігання.

Истотною умовою є предмет договору. **Предметом** договору зберігання є послуга, яка полягає в сукупності корисних дій, що спрямовані на прийняття, зберігання та подальше повернення зберігачем певного об'єкту. **Форма** договору зберігання залежить від виду договору і може бути як усна, так і письмова, в тому числі і видача певних документів (розрахунок, квитанція чи інший документ), що підписані зберігачем.

За **договором складського зберігання** товарний склад зобов'язується за плату зберігати товар, переданий йому поклажодавцем, і повернути ці товари у схоронності.

Особливим суб'єктом даного договору є зберігач, яким виступає **товарний склад**, тобто організація, яка зберігає товар та надає послуги, пов'язані зі зберіганням, на засадах

підприємницької діяльності. Певними особливостями наділений і об'єкт договору складського зберігання, до якого відноситься *товар*, тобто результат праці, що призначений для подальшої реалізації, а не для споживання. Специфіка даного договору віднаходить своє втілення і в правах та обов'язках сторін, що віднаходить своє закріплення у ст.ст. 978, 979 ЦК України. Ще однією суттєвою відмінністю даного договору від загальних умов договору зберігання є порядок оформлення складського зберігання *складськими документами*, до яких слід відносити: складську квитанцію, просте складське свідоцтво та подвійне складське свідоцтво.

Під поняттям "*складської квитанції*" слід розуміти документ, яким засвідчується факт прийняття товару на товарний склад, основні показники товару (кількість, якість, асортимент тощо), а також посвідчує право поклажодавця вимагати повернення товару. *Просте складське свідоцтво* є єдиним документом, що виданий на пред'явника та підтверджує передачу товару на зберігання. *Подвійне складське свідоцтво* складається з двох частин – складського свідоцтва та заставного свідоцтва (варанта). Вимоги до змісту даних документів передбачаються у ст.ст.962, 965 ЦК України.

Семінарське заняття 4

Тема 41. Зобов'язання із страхування

Питання для усного опитування та дискусії

1. Соціально-економічна суть страхування та його правове регулювання.
2. Основні поняття страхового права. Страховий випадок, страхова сума, страховий платіж.
3. Види та форми страхування. Обов'язкове та добровільне страхування. Співстрахування, перестрахування. Страхування життя, страхування на випадок хвороби (медичне страхування), страхування від нещасного випадку, страхування наземних транспортних засобів, страхування кредитів, поруки.
4. Договір страхування:
 - 4.1. Поняття, юридичні ознаки.
 - 4.2. Сторони договору, учасники страхових правовідносин. Ліцензування діяльності із страхування.
 - 4.3. Порядок укладення договору.
 - 4.4. Істотні умови договору.
 - 4.5. Права, обов'язки, відповідальність сторін.
 - 4.6. Суброгація та регрес.
 - 4.7. Припинення договору. Визнання договору недійсним.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: страхування, страховик, страхувальник, страхова сума, перестрахування, співстрахування, страхова оцінка, страховий платіж, страхове відшкодування, франшиза, договір страхування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

За *договором страхування* одна сторона (страховик) зобов'язується у разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору (ст.979 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: взаємний, реальний (набуває чинності з моменту внесення першого страхового платежу, якщо інше не передбачено договором) та відплатний.

Форма договору: обов'язкова письмова шляхом складання одного документа, що підписується сторонами або виданням страхового свідоцтва (поліса, сертифіката). *Сторонами договору* є страховик (лише юридична особа) і страхувальник. Страхувальник має право укласти із страховиком *договір на користь третьої особи* (застрахованої особи).

Істотними умовами договору є: а) предмет, б) страховий випадок, в) розмір грошової суми, в межах якої страховик зобов'язаний провести виплату у разі настання страхового випадку (страхова сума), г) розмір страхового платежу, д) строки сплати страхового платежу, е) строк та є) інші умови, визначені актами цивільного законодавства.

Предметом договору можуть бути майнові інтереси, які не суперечать закону і пов'язані з: 1) життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування); 2) володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування); 3) відшкодуванням шкоди, завданої страхувальником (страхування відповідальності).

Страховий випадок - це передбачена законодавством або договором подія, з настанням якої виникає обов'язок страхової організації виплатити страхову суму чи страхове відшкодування страхувальникові або іншій третій особі.

Страхова сума - встановлена законодавством чи договором майнового страхування грошова сума, в межах якої страхова організація відповідно до умов страхування зобов'язана виплатити відшкодування при настанні страхового випадку.

Страховий платіж (внесок, премія) - плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний внести страховикові згідно з договором добровільного страхування або з умовами обов'язкового страхування.

За майновим страхуванням і страхуванням відповідальності при настанні страхового випадку страховик зобов'язаний сплатити страхові виплати, які називають *страховим відшкодуванням (або забезпеченням)*, що обмежується страховою оцінкою та завданими прямими збитками.

З метою захисту страховика за майновим страхуванням діє правило, закріплене в ст.993 ЦК України, про перехід до страховика права страхувальника про відшкодування збитків – *суброгація*.

Виконання зобов'язання за особистим страхуванням полягає у здійсненні страховиком обумовленої договором *страхової виплати*, яка здійснюється незалежно від суми, яку має отримати одержувач за державним соціальним страхуванням та соціальним забезпеченням, і суми, що має бути йому сплачена як відшкодування збитків.

Семінарське заняття 5

Тема 41. Зобов'язання із страхування

Питання для усного опитування та дискусії

1. Правова природа страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.
2. Суб'єкти страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.
3. Види договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності та територія дії договорів. Страхування відповідальності, яка виникає внаслідок використання водного та повітряного судна.
4. Укладання договору страхування.
5. Припинення договору страхування.
6. Порядок здійснення страхового відшкодування:
 - 5.1. Відшкодування шкоди, заподіяної третій особі.
 - 5.2. Відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю потерпілого.
 - 5.3. Відшкодування шкоди, пов'язаної з лікуванням потерпілого.
 - 5.4. Шкода, пов'язана з тимчасовою втратою працездатності потерпілим.

- 5.5. Шкода, пов'язана із смертю потерпілого.
 5.3. Шкода, заподіяна майну (пов'язана з пошкодженням транспортного засобу або з фізичним знищенням транспортного засобу).
 7. Випадки, коли шкода не відшкодовується.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: страхування, страховик, страхувальник, страхова сума, перестраховування, співстраховування, страхова оцінка, страховий платіж, страхове відшкодування, франшиза, договір страхування, договір страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Види договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності:

- 1) внутрішній договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності;
- 2) договір міжнародного обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

Поліс обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є документом, технічний опис, зразки, порядок замовлення, організації постачання якого затверджуються Уповноваженим органом за поданням МТСБУ.

Шкодою, заподіяною життю та здоров'ю потерпілого внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, є:

- шкода, пов'язана з лікуванням потерпілого;
- шкода, пов'язана з тимчасовою втратою працездатності потерпілим;
- шкода, пов'язана із стійкою втратою працездатності потерпілим;
- моральна шкода, що полягає у фізичному болю та стражданнях, яких потерпілий - фізична особа зазнав у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- шкода, пов'язана із смертю потерпілого.

Страхове відшкодування (регламентна виплата) виплачується, якщо смерть потерпілого внаслідок дорожньо-транспортної пригоди настала протягом одного року після дорожньо-транспортної пригоди та є прямим наслідком цієї дорожньо-транспортної пригоди.

Для отримання страхового відшкодування потерпілий чи інша особа, яка має право на отримання відшкодування, протягом 30 днів з дня подання повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду подає страховику заяву про страхове відшкодування.

Семінарське заняття 6

Тема 42. Зобов'язання про надання юридичних послуг

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, види та значення договорів про надання юридичних послуг.
2. Договір доручення:
 - 1.1. Поняття, значення, юридичні ознаки договору.
 - 1.2. Сторони договору доручення.
 - 1.3. Істотні умови договору.
 - 1.4. Форма та зміст договору доручення.
 - 1.5. Підстави та правові наслідки припинення договору доручення.
3. Договір комісії:
 - 3.1. Поняття, юридичні ознаки, сфера застосування.
 - 3.2. Сторони договору.
 - 3.3. Істотні умови договору.
 - 3.4. Форма та зміст договору. Вказівки комітента та правові наслідки відступу від них. Субкомісія.

- 3.5. Підстави та правові наслідки припинення договору.
4. Поняття, юридичні ознаки, сторони договору управління майном:
- 4.1. Істотні умови договору. Особливості правового регулювання майна, що знаходиться в управлінні.
- 4.2. Права, обов'язки, відповідальність сторін договору управління.
- 4.3. Припинення договору: підстави та правові наслідки.

Аудиторна письмова робота:

Студенти вирішують ситуації за поданою фабулою з теми заняття:

Задача 1

Між М. та П. було укладено договір доручення, відповідно до якого П. доручила М. від її імені представляти її інтереси з питань приватизації квартири. При виконанні доручення М. було витрачено власні грошові кошти в сумі 2295 грн. 25 коп., з яких 2110 грн. 25 коп. – борг за комунальні платежі, 250 грн. – за оформлення довіреності. Згідно договору за надані послуги М. повинен був отримати від П. винагороду у розмірі 2 500 грн.

Після подачі пакету документів до виконкому для вирішення питання по приватизації, П. договір доручення припинила. Відшкодувати витрати та сплатити гонорар М. вона відмовилась.

Які підстави та наслідки дострокового припинення договору доручення? Вирішіть справу по суті.

Задача 2

Підприємець, який за договором дорученням придбав для ТОВ товар, помер до передачі його довірителеві. ТОВ звернулося з вимогою до одного зі спадкоємців негайно передати їй товар. Спадкоємець погодився це зробити лише за умови, що ТОВ компенсує йому витрати, які поніс підприємець у зв'язку з покупкою товару за вищу ціну, ніж була обумовлена з ТОВ у договорі доручення.

Які правові наслідки зумовлює смерть повіреного? Які права та обов'язки мають спадкоємці повіреного? Чи правомірні вимоги ТОВ та Спадкоємця? Як слід діяти ТОВ, якому не було відомо про придбання товару Повіреном за вищою ціною? Як зміниться вирішення спору, якщо ТОВ знало про відступ Повіреного від змісту доручення?

Задача 3

Громадянка Зунова здала до комісійного магазину пальто, яке було оцінене в 5 550 грн. Навідавшись через три тижні до магазину, Зунова виявила, що пальто продано 2 тижні тому, але за 5 000 грн. Продавець пояснила, що згідно Правил комісійної торгівлі, магазин вправі провести переоцінку тих речей, які не реалізовані протягом тривалого строку. Зунова не погодилася з таким поясненням та зажадала виплати їй не 5 000 грн., а 5 550 грн, як було обумовлено у договорі.

Проаналізуйте ситуацію. Ознайомтеся з Правилами комісійної торгівлі непродовольчими товарами.

Задача 4

20.05.2019 р. Іванова уклала договір комісії з Петровим на продаж квартири. Згідно з цим договором вона доручив Петрову продати вищевказану квартиру Міністерству оборони України. Комісіонер Петров уклав договір купівлі-продажу з Міністерством оборони України та продав вищевказану квартиру. Розрахунок за продану квартиру не

отримав, змінивши строк оплати на 2020 рік. Іванова звернулась до суду із позовною заявою про розірвання договору комісії та визнання недійсним договору купівлі-продажу.

Які наслідки невиконання або неналежного виконання умов договору комісіонером? Яке рішення має постановити суд?

Задача 5

Сторони уклали договір управління грошовими коштами, за яким установник передав управителю, який не є фінансовою установою, грошові кошти з метою придбання за їх рахунок векселя з наступним його продажем в інтересах установника управління.

У зв'язку з прострочкою виконання зобов'язань управителя перед установником останній подав позов про стягнення суми заборгованості. Відповідач (управитель) подав зустрічний позов про визнання договору управління недійсним, з огляду на невідповідність його змісту вимогам ч. 2 ст. 1030 ЦК, в якому забороняється використання грошових коштів в якості предмету договору управління майном.

Вирішіть справу.

Задача 6

За договором управління майном в управління передано належний установникові на праві власності житловий будинок на користь вигодонабувача з правом безоплатного проживання у будинку строком десять років. Через один рік після укладання договору установник управління майном продав будинок іншій особі. Новий власник будинку пред'явив позов до суду про визнання недійсним цього договору та позбавлення вигодонабувача права проживати у спірному будинку.

Вирішіть справу.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: юридичні послуги, договір доручення, передоручення, довіритель, повірений, договір комісії, субкомісія, комісіонер, комітент, договір управління майном, установник управління, управитель, вигодонабувач, юридичні посліги, фактичні послуги.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

За **договором доручення** одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії (ст. 1000 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: взаємний, консенсуальний та відплатний. Однак договором або законом може бути передбачено виконання дій повіреним безоплатно.

Сторонами договору виступають **повірений** - особа, яка зобов'язується виконати юридичні дії, та **довіритель** - особа, яка доручає повіреному виконати ці дії. **Істотною умовою договору** є умова про предмет. **Предметом договору доручення** є юридичні дії повіреного (укладення правочинів, вчинення процесуальних дій, складання актів тощо).

Характерним для договору доручення є те, що повірений виконує юридичні дії від імені й за рахунок довірителя. Повірений виступає як представник свого довірителя перед третіми особами. Договір доручення це одна з можливих підстав виникнення правовідносин по представництву. Повірений діє на підставі доручення.

За **договором комісії** одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента (ст.1011 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: взаємний, консенсуальний та відплатний.

Сторонами договору є комітент і комісіонер. **Комітент** - це особа, яка дає комісійне доручення, а **комісіонер** - особа, яка приймає комісійне доручення. **Істотними умовами договору** є умови про предмет та ціну. **Предметом договору комісії** є правочин, який комісіонер укладає з третіми особами за рахунок комітента з приводу продажу чи купівлі

майна. Тобто, предметом договору є юридичні акти (правочини), а не фактичні дії, як, наприклад, у договорах перевезення, зберігання тощо.

За *договором управління майном* одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача) (ст.1029 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: взаємний, реальний та відплатний. *Сторонами договору* є установник управління і управитель, а у випадках, передбачених договором, - вигодонабувач. *Установником управління* є власник майна, а в передбачених законом випадках: орган опіки та піклування, якщо власником майна є фізична особа, місце перебування якої невідоме або її визнано безвісно відсутньою; опікун або орган опіки та піклування, якщо власником майна є малолітня особа або фізична особа, яка визнана недієздатною; неповнолітня особа за дозволом батьків (усиновлювачів) або піклувальника, якщо власником майна є ця неповнолітня особа; піклувальник, якщо власником майна є особа, цивільна дієздатність якої обмежена. *Управителем* може бути суб'єкт підприємницької діяльності. При цьому управителем не може бути: а) орган державної влади, орган влади АРК, або орган місцевого самоврядування, якщо інше не встановлено законом; б) вигодонабувач.

Істотними умовами договору є перелік майна, що передається в управління, та розмір і форма плати за управління майном.

Предметом договору можуть бути: а) підприємство як єдиний майновий комплекс; б) нерухома річ; в) цінні папери; г) майнові права; д) інше майно. При цьому, майно, передане в управління, має бути відокремлене від іншого майна установника управління та від майна управителя.

Семінарське заняття 7

Тема 43. Зобов'язання з договорів позики, кредиту та факторингу

Питання для усного опитування та дискусії

1. Договір позики:
 - 1.1. Поняття, юридичні ознаки та сфера застосування.
 - 1.2. Істотні умови договору.
 - 1.3. Сторони, зміст та форма договору позики.
 - 1.4. Припинення договору позики. Відповідальність позичальника.
2. Кредитний договір:
 - 1.1. Поняття та сфера застосування. Відмінність від договору позики.
 - 1.2. Особливості суб'єктного складу.
 - 1.3. Форма та істотні умови кредитного договору. Проценти за кредитним договором.
 - 1.4. Класифікація кредитних договорів.
 - 1.5. Права та обов'язки сторін.
 - 1.6. Способи забезпечення кредитних договорів.
 - 1.7. Порядок погашення кредиту.
 2. Особливості виконання зобов'язань з договорів позики та кредиту в умовах воєнного стану.
3. Договір фінансування під уступку грошової вимоги (факторинг):
 - 1.1. Поняття, юридичні ознаки, значення та сфера застосування договору.
 - 1.2. Співвідношення з цесією та кредитним договором.
 - 1.3. Форма, порядок укладення, істотні умови договору.
 - 1.4. Права та обов'язки сторін.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фабулою з теми заняття:

Задача 1

У січні 2019 р. між Арутюновим (позикодавець) та Січко (позичальник) було укладено договір позики, предметом якого була грошова сума. Договір укладений строком на 1 рік з виплатою відсотків. Через три місяці після укладення договору Арутюнов пред'явив до Січка вимогу щодо сплати грошей, пославшись на тяжке матеріальне становище, в якому він раптово опинився через неочікуване скорочення штату працівників, під яке він потрапив. Арутюнов вважав, що такі обставини є обставинами непереборної сили (форс-мажор), а відтак він не може нести відповідальність за односторонню відмову від договору.

Січко погодився з вимогами Арутюнова, проте натомість повідомив його про те, що він, у свою чергу, звільняється від обов'язку сплачувати відсотки за позику. На його думку, у даному випадку має місце залік (зарахування) взаємних вимог за договором.

Чи правомірними є вимоги позичальника та позикодавця?

Задача 2

Гр-ка Сичкіна звернулася у суд з позовом, в якому просить визнати недійсними договір позики, посвідчений приватним нотаріусом та три договори про внесення до нього змін. В обґрунтування своїх вимог позивач посилається на те, що її чоловік гр-н Сичкін без згоди дружини уклав вищевказані договори, чим порушив її права щодо спільної сумісної власності, оскільки у разі невиконання боржником умов оспорюваних договорів останній буде відповідати своїм майном.

Чи застосовується до відносин із договором позики ст. 65 СК України, згідно з якою згода подружжя вимагається у разі розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя? Вирішіть спір, використовуючи окрім норм законодавства і правові позиції Верховного Суду.

Задача 3

Підприємець уклав кредитний договір з комерційним банком. З'явившись у банк за одержанням кредиту наступного дня після встановленого договором терміну його одержання, Підприємець сказав, що весь кредит йому не потрібний і він візьме тільки половину суми. Банк йому відмовив та запропонував взяти кредит у повному розмірі відповідно до договору.

Чи правомірні дії Підприємця та банку? Вирішіть справу.

Задача 4

«Приватбанк» 05.11.2018 р. уклав кредитний договір з гр-кою Щокіною у розмірі 10000 грн. З моменту оформлення кредиту погашення не проводилися. Протягом року заборгованість по кредиту не гасилась і становила 10 000 грн.

23.10.2019 р. в Банк звернулася с заявою гр-ка Щокіна з інформацією про те, що вона кредит не отримувала, про кредит дізналась від співробітників банку, паспорт не втрачала і пред'явила для огляду оригінал паспорта. Візуально при порівнянні фото в оригіналі паспорта особи гр-ки Щокіної та фотографії у ксерокопії паспорта встановлено, що на фотографії у ксерокопії зображена не вона. При огляді документів кредитної справи вона пояснила, що у ксерокопії її паспорта розміщена фотографія невідомої їй людини; підписи та почерк, виконані від її імені на копіях паспорта, ІН, анкеті позичальника, договорі – також не її; внесені дані про місце проживання в заяві на видачу кредиту не відповідають дійсності: гр-ка Щокіна за вказаною адресою ніколи не проживала.

Які подальші дії повинні вчинити співробітники банку та (або) гр-ка Щокіна? Чи є дані обставини підставою для визнання договору недійсним?

Чи зобов'язана гр-ка Щокіна відшкодувати суми заборгованості за вказаним кредитним договором? Вирішіть спір.

Задача 5

Підприємець Дунаєвський з метою погашення заборгованості за кредитним договором перед комерційним банком продав останньому грошову вимогу до підприємця Крамаря, термін платежу якої вже настав.

Банк запропонував Крамарю погасити грошову вимогу. Щоб її сплатити, Крамар був змушений терміново продати за зниженою ціною товар, отриманий від Дунаєвського.

Після цього Крамар пред'явив вимогу до Дунаєвського про відшкодування збитків, викликаних порушенням останнім договору, укладеного між ними при здійсненні угоди по купівлі-продажу товару, де було зазначено про заборону уступки вимоги.

Чи правомірна вимога Крамаря до Дунаєвського? Чи буде дійсною уступка комерційному банку грошової вимоги, якщо між Дунаєвським та Крамарем існує угода про її заборону? Вирішіть справу.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: договір позики, кредитний договір, позикодавець, позичальник, факторинг, цесія, фактор, клієнт.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

За **договором позики** одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості (ст.1046 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: односторонній, реальний, безвідплатний або відплатний. **Сторонами договору є позикодавець та позичальник.**

Истотною умовою договору позики є його предмет. **Предметом** договору позики можуть бути грошові кошти або інші речі, визначені *родовими ознаками*, причому позичальник, отримавши за договором позики грошові кошти, зобов'язаний повернути позикодавцеві таку ж суму, а якщо мова йшла про зазначені вище речі – рівну кількість речей того ж роду та такої ж якості.

Форма договору: усна або письмова. Спрощене оформлення договору позики можливе шляхом представлення розписки позичальника або іншого документа, який посвідчує передання йому позикодавцем визначеної грошової суми або визначеної кількості речей.

За **кредитним договором** банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти (ст.1054 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: взаємний, консенсуальний, відплатний. **Сторонами договору є кредитодавець та позичальник.** Кредитодавцем за договором кредиту, насамперед, може бути банк.

Истотною умовою договору кредитування є його предмет. Предметом кредитного договору можуть бути лише грошові кошти, але в жодному разі не речі. **Кредит** – це грошові кошти, що надані за кредитним договором банком або іншою фінансовою установою (кредитодавцем) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором.

Якщо позичальником є суб'єкти господарської діяльності, то вони можуть використовувати такі форми кредиту: *банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий, консорціумний*. Якщо позичальником є фізична особа, то кредит може надаватись лише у формі *споживчого кредиту* та лише в національній грошовій одиниці. **Форма договору:** письмова.

За договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника) (ст.1077 ЦК України).

Юридичні ознаки договору: взаємний, консенсуальний, відплатний. *Сторонами договору* є фактор і клієнт (ст.1079 ЦК України). *Фактором* може бути банк або фінансова установа, а також фізична особа – підприємець, яка відповідно до закону має право здійснювати факторингові операції. *Клієнтом* може бути фізична або юридична особа, яка є суб'єктом підприємницької діяльності.

Види договорів факторингу:

- 1) договір купівлі грошової вимоги;
- 2) договір з метою забезпечення виконання зобов'язання.

Предметом договору виступає право грошової вимоги, при чому як зрілої, тобто такої, строк платежу за якою настав (наявна вимога), а також майбутньої вимоги, тобто вимоги, яка виникне у майбутньому (ст.1078 ЦК України).

Семінарське заняття 8

Тема 45. Поняття, види та функції недоговірних зобов'язань

Тема 46. Зобов'язання з односторонніх правочинів та з дій у чужому інтересі

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, характерні ознаки та функції недоговірних зобов'язань. Відмінність від договірних зобов'язань.
2. Види недоговірних зобов'язань.
3. Зобов'язання з односторонніх правочинів:
 - 3.1. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу.
 - 3.2. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
 - 3.3. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
 - 3.4. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
 - 3.5. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фабулою з теми заняття:

Задача 1

Осокін випадково знайшов у метро гаманець, в якому виявилася візитка з домашньою адресою та фотографією Кілова. Виявилось, що гаманець дійсно належить Кілову, якому Осокін його й повернув. Після цього Осокін випадково у газеті натрапив на оголошення про винагороду у розмірі 1000 грн., обіцяну Кіловим тому, хто знайде його гаманець.

Осокін звернувся до Кілова з вимогою про сплату винагороди, посилаючись на те, що він виконав умови публічної обіцянки винагороди, визначені Кіловим. Останній відмовився виплатити винагороду, пославшись на те, що він здійснив би її виплату, якби Осокін пред'явив до нього вимогу одночасно з поверненням гаманця.

Чи має право Осокін претендувати на одержання винагороди?

Задача 2

Повертаючись додому з роботи, пожежник Татарінов побачив, що з-під дверей магазину, що належить ТОВ «Весна», йде густий дим. Оскільки у магазині ніхто не відповідав на крики Татарінова, останній вибив вітрину магазину, загасив пожежу та врятував неприємну прибиральницю магазину Сороку, через недопалок цигарки якої виникла пожежа.

ТОВ «Весна» пред'явила вимогу до Татарінова про відшкодування шкоди, завданої знищенням вітрини, посилаючись на те, що товариство не уповноважувало Татарінова на вчинення зазначених дій. Татарінов у свою чергу зазначив, що рятувати чуже життя та майно від пожежі — його службовий обов'язок, тому ці відносини взагалі не можуть регулюватися цивільним правом, адже є трудовими. Він вважає, що пожежна частина, в якій він працює, зобов'язана відшкодувати шкоду, завдану його здоров'ю, адже, рятуючи життя та майно інших від пожежі, Татарінов ушкодив руку та зазнав опіків, на лікування яких витратив 7 000 грн.

Чиї вимоги є правомірними? Вирішіть справу по суті.

Задача 3

Протягом двох років Кудряшов замовляв у приватного підприємства «Київ Мега Трейдинг» товари-книги. 15 березня 2019 року він отримав сертифікат за підписом директора ПП «Київ Мега Трейдинг» на отримання плазмового телевізора. У ньому зазначено: «Призова комісія засвідчує, що особа, зазначена у сертифікаті, Кудряшов, є переможцем. Переможець має пред'явити цей сертифікат при одержанні плазмового телевізора». У цей же день, відповідно до умов, викладених у сертифікаті, він надіслав на адресу ПП купон переможця на три головні цінності: плазмовий телевізор, стильний мобільний телефон та 1 тис. грн. Однак ПП не виконало своїх зобов'язань, не передав у власність Кудряшов зазначені призи. Кудряшов звернувся до суду із вимогою зобов'язати ПП «Київ Мега Трейдинг» передати йому виграні призи, а також 20 тис. грн. на відшкодування моральної шкоди, мотивуючи це тим, що вказані дії по видачі призів впливають з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу.

Вирішіть спір.

Задача 4

По телеканалі «ТВТ» торговельна марка «Старт» оголосила конкурс про створення найкращого рекламного слогану спортивним товарам, що нею виробляються. Поет Петришин вирішив узяти участь у конкурсі, надіславши на адресу, зазначену в оголошенні, кілька варіантів рекламних слоганів.

На ім'я Петришина надійшов лист від торговельної марки «Старт», в якій була висловлена вдячність Петришину за його працю, проте вказувалося, що у зв'язку з перепрофілюванням її діяльності вона більше не займається виробництвом спортивної продукції, а відтак конкурс був скасований, про що раніше повідомлялося по радіо.

Хто виступив організатором конкурсу? Чи правомірні дії торговельної марки «Старт»? Чи може Петришин претендувати на виплату винагороди?

Чи змінилося б вирішення справи, якби Петришин для виконання конкурсного завдання взяв би відпустку за свій рахунок?

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: недоговірні зобов'язання, зобов'язання із публічної обіцянки винагороди, зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення, зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи, зобов'язання із створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної

особи або майну юридичної особи, зобов'язання із відшкодування шкоди, зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Недоговірні зобов'язання характеризуються такими ознаками:

недоговірні виникають тоді, коли суб'єкти не знаходилися в цивільних правовідносинах (однак правила про деліктну відповідальність поширюються й на завдання шкоди особою, з якою у потерпілого укладено договір, наприклад, відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) (ст.1209-1211 ЦК України);

недоговірні зобов'язання - це завжди новий юридичний обов'язок, а в деліктних зобов'язаннях він покладається на правопорушника замість невиконаного;

недоговірні зобов'язання виникають з порушення абсолютних прав;

недоговірні зобов'язання регулюється виключно імперативними;

деліктна відповідальність настає тільки у формі відшкодування шкоди;

для зобов'язань із відшкодування шкоди має значення тільки умисел і груба необережність потерпілого та матеріальний стан заподіювача шкоди – фізичної особи.

Законодавець розрізняє наступні види недоговірних зобов'язань:

зобов'язання із публічної обіцянки винагороди;

зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення;

зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи;

зобов'язання із створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи;

зобов'язання із відшкодування шкоди;

зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Семінарське заняття 9

Тема 47. Зобов'язання із відшкодування шкоди

Питання для усного опитування та дискусії

1. Загальна характеристика зобов'язань із відшкодування шкоди:

1.1. Поняття, суб'єкти, об'єкт і зміст зобов'язань із відшкодування шкоди.

1.2. Підстава та умови виникнення зобов'язання із відшкодування шкоди.

1.3. Випадки виникнення зобов'язань внаслідок вчинення правомірних дій.

1.4. Обсяг, характер та розмір відшкодування шкоди.

2. Окремі види зобов'язань із відшкодування шкоди:

2.1. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою.

2.2. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями та бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органу досудового розслідування, прокуратури або суду.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: зобов'язання із відшкодування шкоди, казус (випадок), непереборна сила, умисел потерпілого, завдавач шкоди, потерпілий, відшкодування шкоди в натурі, відшкодування збитків.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

За зобов'язанням із відшкодування шкоди особа, яка завдала шкоди неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також майну фізичної або юридичної особи, зобов'язана її відшкодувати, а потерпілий має право на відшкодування завданої шкоди в повному обсязі.

Підставою виникнення зобов'язання із відшкодування шкоди може бути правопорушення та правомірна поведінка завдавача шкоди. Умовами виникнення: наявність шкоди, протиправна дія, бездіяльність, рішення, причинно-наслідковий зв'язок, вина (крім випадків відповідальності незалежно від вини).

До підстав звільнення від деліктної відповідальності заподіювача шкоди законодавець відносить *казус (випадок), непереборну силу та умисел потерпілого*.

Суб'єктами деліктного зобов'язання є боржник і кредитор. *Боржником* є особа, яка зобов'язана відшкодувати завдану шкоду (або завдавач шкоди), а *кредитором* – потерпілий.

Об'єктом деліктного зобов'язання є дії божника по відшкодуванню завданої шкоди у повному розмірі.

Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого: а) в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полагодити річ тощо); б) відшкодування завданих збитків.

За загальним правилом, шкоду, що завдана працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) відшкодовує юридична чи фізична особа, з якою цей працівник знаходиться в трудових відносинах (ч.1 ст.1172 ЦК України).

Відповідальність за шкоду, яка завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень (ст.1173 ЦК України), посадовими або службовими особами цих органів (ст.1174 ЦК України), а також шкода, яка завдана в результаті прийняття зазначеними органами нормативно-правового акта, що був визнаний незаконним і скасований (ст.1175 ЦК України) відшкодовується державою, АРК або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цих органів та їх посадових чи службових осіб.

Семінарське заняття 10

Тема 47. Зобов'язання із відшкодування шкоди

Питання для усного опитування та дискусії

1. Окремі види зобов'язань із завдання шкоди (продовження):
- 1.2. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.
- 1.3. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою та неповнолітньою особою.
- 1.4. Відшкодування шкоди, завданої злочинцем.
- 1.5. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою, та фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фабулою з теми заняття:

Задача 1

Секретар міськрайонного суду Іванова викликала повісткою в якості відповідача у справі про стягнення аліментів І.Н. Голубенка, який мешкав в 40 км. від райцентру, у селі Ушаки. При розгляді справи було з'ясовано, що належним відповідачем є його однофамілець, який мешкає у сусідньому селі Ушки. Виявилось, що при оформленні повістки Іванова помилилась у кодї села.

І.Н. Голубенко почав вимагати від суду відшкодувати йому витрати на поїздку та втрачений у зв'язку з цим заробіток.

Чи підлягає ця вимога задоволенню?

Задача 2

Волков покінчив життя самогубством, кинувшись під поїзд. Дружина загиблого пред'явила позов до управління залізниці про відшкодування шкоди на утримання двох малолітніх дітей віком 5 та 9 років та на своє утримання, оскільки вона не працює у зв'язку з необхідністю доглядати за дітьми. Позов подала і мати загиблого Волкова, яка вважала, що хоча вона і не знаходилась на його утриманні, однак за віком (58 років) та станом здоров'я потребує матеріальної допомоги.

Відповідач заперечував проти позову, посилаючись на те, що Волков сам кинувся під поїзд і машиніст не зміг відвернути його загибель. При розгляді справи було встановлено, що самогубство Волков здійснив у стані запаморочення на ґрунті психічного захворювання.

Чи підлягає позов задоволенню? Аргументуйте.

Задача 3

А. Буров, який страждав на тяжке психічне захворювання, проник до квартири Снігурової та пошкодив належне їй майно. Шкода склала 5 000 грн. Снігурова подала позов про стягнення зазначеної суми до матері хворого — О. Бурової, як до такої, що не здійснювала належного контролю за своїм хворим сином.

У процесі судового розгляду справи було встановлено, що, по-перше, А. Буров не визнавався недієздатним у встановленому законом порядку; та, по-друге, його мати під час заподіяння ним шкоди тяжко хворіла та знаходилась на стаціонарному лікуванні у лікарні.

Хто є належним відповідачем за позовом Снігурової? Чи підлягає позов задоволенню? Які варіанти розвитку подій можуть мати місце у подальшому?

Задача 4

Петрова внаслідок необережного поводження з ножицями серйозно поранила руку Нікіфоровій, яка працювала разом з нею на фабриці.

Потерпіла звернулась до юридичної консультації з проханням роз'яснити: до кого вона може подати позов про відшкодування шкоди: до Петрової чи до фабрики? Яку пораду слід дати Нікіфоровій?

Задача 5

Працівник Хімзаводу Журчик вкрав із цистерни, що належала Хімзаводу, метиловий спирт, яким пригостив свого приятеля Солодко. У наслідок отруєння Журчик втратив зір на обидва ока та став інвалідом I групи, а Солодко втратив зір на 50% та став інвалідом II групи. Вважаючи, що використання та зберігання метилового спирту є джерелом підвищеної небезпеки, Журчик та Солодко пред'явили позов до Хімзаводу з вимогою відшкодувати шкоду, заподіяну їх здоров'ю.

Яке рішення повинен прийняти суд? Рішення аргументуйте.

Задача 6

Від'їжджаючи у відрядження на 2 дні, батьки малолітнього Богдана (13 років) попросили сусідку Ібрагімову доглядати за Богданом та надавати йому у разі необхідності допомогу. У перший день, залишившись один дома, Богдан почав пускати з балкону паперові літачки, підпалюючи їм хвости. Один з літачків попав на балкон Соколової. Почалася пожежа, внаслідок якої Соколової було заподіяно майнову шкоду у розмірі 20 000 грн.

Соколова звернулася до батьків Богдана з вимогою про відшкодування шкоди. Але останні заявили, що шкоду повинна відшкодувати сусідка Ібрагімова, яка повинна була доглядати за Богданом під час їх відрядження.

Вирішіть справу. Відповідь аргументуйте.

Задача 7

Колишнє подружжя Іванченків (Ірина та Олег), які мешкали після розлучення в одній квартирі, знаходились у неприязних стосунках. Після чергової сварки І. Іванченко розіслала близьким родичам колишнього чоловіка телеграми, в яких повідомила про його смерть.

Коли родичі, що прибули із різних міст, з'ясували, що О. Іванченко живий та здоровий, вони вирішили звернутися до адвоката з питанням, чи мають вони юридичні підстави вимагати від І. Іванченко відшкодування витрат, що вони понесли на авіаквитки, проживання у готелі та харчування, а також моральної шкоди.

Яку відповідь повинен надати адвокат? Які норми закону слід використати для відповіді на питання?

Задача 8

Петренко пред'явив позов до виробничого об'єднання «Поліграфкнига» про відшкодування шкоди, завданої здоров'ю.

У позові він зазначив, що працює у відповідача з 2010 р. на посаді інженера. 30 березня 2019 р. при прямованні з роботи його було побито невідомими, внаслідок чого він протягом двох тижнів перебував на лікарняному та втратив у заробітку.

Посилаючись на ці обставини, а також на те, що відповідальність за втрату ним заробітку повинен нести відповідач, оскільки нещасний випадок стався з ним по дорозі з роботи, Петренко просить стягнути на його користь 3 000 гривень втраченого заробітку.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача 9

Іванова звернулася до суду з позовом до редакції газети «Сім'я і дім» про відшкодування моральної шкоди. Підставою для вимоги була та обставина, що у вересні 2019 р. в цьому виданні була опублікована стаття, в якій висвітлені обставини загибелі сина позивачки, причому інформація була подана з негативним відтінком та критикою поведінки загиблого (він грубо порушив правила дорожнього руху), у наслідок чого їй завдано моральних страждань та заподіяно моральну шкоду. У доповненнях до позову позивачка просила суд зобов'язати відповідача спростувати негативну інформацію про її сина та вибачитися перед рідними та близькими загиблого.

Яке рішення повинен винести суд?

Семінарське заняття 11

Тема 47. Зобов'язання із відшкодування шкоди

Тема 48. Зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.
- 1.2. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю (продовження).
- 1.3. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт та послуг.
2. Зобов'язання із набуття та збереження майна без достатньої правової підстави.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фавбулою з теми заняття:

Задача 1

У вересні 2019 р. Прохорова звернулася до суду з позовом до ТОВ «Антарес» про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. У заяві зазначено, що 10 березня 2019 р. о 16 годині автомобілем ІЖ-2715 під керуванням працівника ТОВ «Антарес» Володіним їй завдано тілесні ушкодження. Через тривале лікування та моральні страждання позивачка зазнала матеріальних та моральних втрат, які вона просила відшкодувати.

ТОВ «Антарес» проти позову заперечувало, обґрунтовуючи це тим, що автомобіль ІЖ-2715 належить Володіну на праві власності, а отже, відповідальність повинна бути покладена на нього як на володільця джерела підвищеної небезпеки.

Вирішіть справу.

Задача 2

До суду з позовною заявою проти АТП-11 звернулися пасажери автобусу, що належав АТП-11, який у серпні 2019 р. слідував за маршрутом Київ — Харків. Із обставин справи виявилось, що, переїжджаючи через залізничний переїзд, автобус зіткнувся з потягом. У наслідок аварії пасажери автобусу отримали тілесні ушкодження, деякі з них стали інвалідами II та I групи.

Під час слідства водій автобусу показав, що переїзд, який знаходиться у віданні Південної залізниці, був регульованим, але на той момент світлофор не працював. Тому водій, не побачивши потягу, поїхав через переїзд, у результаті чого трапилася аварія.

Вирішіть справу. На кого та в якому розмірі буде покладена відповідальність за шкоду, заподіяну здоров'ю громадян?

Задача 3

Між Козирковим та Царенком у серпні 2019 року укладено усну домовленість, відповідно до якої Царенко зобов'язався виконати ремонт фасаду будинку Козиркова, а той за якісно виготовлену роботу зобов'язався сплатити йому 20 000 грн.

Царенко зробив ремонт фасаду будинку та запевнив Козиркова, що робота виконана якісно. Проте через шість місяців на одній стороні будинку з'явилися бульбашки, після утворення яких фарба почала обсіпатися. Згідно висновку інженера-будівельника дефекти виникли через неякісну роботу.

Визначте підстави відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт та послуг. Чи впливає на таке відшкодування той факт, що замовник прийняв роботу і визнав факт належного її виконання. Вирішіть спір.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: джерело підвищеної небезпеки, володільця джерела, каліцтво, травма, ушкодження здоров'я, недоліки товарів, робіт (послуг), виробник товару (виготовлювач), моральна шкода, збереження майна без достатньої правової підстави.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Джерелом підвищеної небезпеки є діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогненебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід

тощо, яка створює підвищену небезпеку для осіб, що цю діяльність здійснює, та інших осіб (ст.1187 ЦК України).

Характерні ознаки джерела підвищеної небезпеки: неможливість повного контролю зі сторони людини; наявність шкідливих властивостей; велика ймовірність завдання шкоди.

Обов'язок відшкодувати завдану шкоду джерелом підвищеної небезпеки покладається на *володільця джерела підвищеної небезпеки*.

У випадку завдання шкоди життю та здоров'ю її завдавач зобов'язаний відшкодувати: заробіток (дохід), втрачений потерпілим внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності, витрати, викликані необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду (ч.1 ст. 1195 ЦК України), а також видатки на поховання (ст.1201 ЦК України) та інші витрати.

Право на відшкодування шкоди, що завдана смертю особи мають *непрацездатні особи, які були на його утриманні або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання*, а також *дитина потерпілого*, народжена після його смерті (ч.1 ст.1200 ЦК України).

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю потерпілого, за загальним правилом, здійснюється *щомісячними платежами* (ч.1 ст.1202 ЦК України). Проте, за наявності обставин, які мають істотне значення, та з урахуванням матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди, сума відшкодування може бути виплачена *одноразово*, але не більш як за 3 роки наперед (абз.2 ч.1 ст.1202 ЦК України).

Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок конструктивних, технологічних, рецептурних та інших недоліків товарів, робіт (послуг), а також недостовірної або недостатньої інформації про них, підлягає відшкодуванню продавцем, виготовлювачем товару, виконавцем робіт (послуг) (ст.1209 ЦК України).

За *зобов'язанням із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави* особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно (ч.1 ст.1212 ЦК України).

Семінарське заняття 12

Тема 49. Цивільно-правове регулювання спадкових відносин.

Тема 50. Види спадкування

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та значення спадкування.
2. Принципи спадкового права.
3. Основні поняття спадкового права:
 - 3.1. Спадкове правонаступництво.
 - 3.2. Спадкодавець.
 - 3.3. Спадкоємець.
 - 3.4. Спадщина (спадкова маса). Права та обов'язки, які не входять до складу спадщини.
 - 3.5. Відкриття спадщини.
 - 3.6. Місце відкриття спадщини, його значення.
 - 3.7. Час відкриття спадщини, його значення.
4. Види спадкування. Пріоритет спадкування за заповітом над спадкуванням за законом.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фабулою з теми заняття:

Задача 1

Після смерті Миколи про свої претензії на спадщину заявили: його син від першого шлюбу — Сергій та дружина від другого шлюбу — Надія. Сергій заперечував проти вимог Надії, зазначаючи, що другий шлюб батька був розірваний 5 років тому за рішенням суду, яке набуло законної сили. Надія посилалася на те, що ані вона, ані Микола в органах РАЦСу розірвання шлюбу не реєстрували. Одночасно вона стверджувала, що Сергій не може бути визнаний спадкоємцем, оскільки шлюб Миколи з матір'ю Сергія свого часу був визнаний судом недійсним.

Чиї претензії на спадщину обґрунтовані?

Задача 2

Після довгої розлуки з батьком, від якого останній лист одержав ще 2013 р., у січні 2019 р. Олег приїхав до місця його проживання (у віддалене село) та дізнався, що у будинку його батька вже давно ніхто не проживає. При цьому було очевидно, що батько нікуди не виїжджав, оскільки вдома залишилися усі документи. Сусіди батька Олега більше 3-х років його не бачили та не одержували про нього жодних відомостей.

Олег разом із сестрою Іриною звернувся до суду із заявою про оголошення батька померлим. Рішення було винесено судом 15 травня 2019 р. Проте 20 травня Олег загинув. Між його сестрою та вдовою виник спір про те, хто з них та на яку частину спадщини Олега має право.

Вирішіть справу.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: спадкове право, спадкування, спадкодавець, спадкоємець, спадщина, час відкриття спадщини, місце відкриття спадщини.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Спадкування – це перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) (ст.1216 ЦК України).

Спадкування буває двох видів:

- 1) спадкування за заповітом;
- 2) спадкування за законом.

Учасники спадкових правовідносин є спадкодавець та спадкоємець. Законодавець передбачає випадки за яких особа може бути усунена від права на спадкування (ст.1224 ЦК України).

Об'єктом спадкових правовідносин є склад спадщини, тобто права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті (її ще називають “спадкове майно” або “спадкова маса”).

Право на спадкування виникає *в день відкриття спадщини*. Відкриття спадщини - це настання певних обставин, за яких у відповідних осіб виникає право спадкоємства. До обставин, що викликають відкриття спадщини закон відносить (ст.1220 ЦК України): смерть особи; оголошення особи померлою.

Семінарське заняття 13

Тема 50. Види спадкування

Питання для усного опитування та дискусії

1. Спадкування за заповітом:
 - 1.1. Поняття та умови дійсності заповіту.
 - 1.2. Форма заповіту.
 - 1.3. Характеристика Спадкового реєстру. Дані, які вносяться до нього про заповіт.
 - 1.4. Заповідальна правосуб'єктність.

- 1.5. Види заповітів.
- 1.6. Свобода заповідальних розпоряджень. Зміст заповіту.
- 1.7. Право на обов'язкову частку в спадщині.
- 1.8. Скасування, зміна, недійсність заповіту.
2. Спадкування за законом:
 - 2.1. Випадки спадкування за законом.
 - 2.2. Черги спадкоємців за законом.
 - 2.3. Порядок закликання черг до спадкування. Зміна черговості за домовленістю між спадкоємцями та за рішенням суду.
 - 2.4. Спадкування за правом представлення. Відмежування від спадкової трансмісії.
 - 2.5. Розподіл спадкового майна між спадкоємцями. Випадки відступлення від принципу рівності часток.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фабулою з теми заняття:

Задача 1

Сергій та його дружина Олена потрапили в автомобільну катастрофу. Сергій помер у той же день, а Олена — на наступний день. Після їхньої смерті залишилось наступне майно: будинок, належний Сергієві (вартістю 100 000 грн.) та автомобіль, оцінка якого після аварії склала 20 000 грн., подарований Олені її батьками у день її 55-річчя.

При оформленні спадщини з'ясувалося, що Сергій залишив заповіт на усе своє майно на користь сина від першого шлюбу — Микити. Їх спільну з Оленою дочку Світлану він позбавив права спадкування. Ще про одного сина — Павла — у заповіті не згадувалося. У Олени із спадкоємців залишилися, відповідно, діти — Світлана і Павло, а також батько Віктор Петрович.

Хто із спадкоємців та на яку частину майна у грошовому виразі може претендувати?

Задача 2

Роман Мацюк заповів усе своє майно інституту, в якому працював. Заповіт був оскаржений обома його синами. Старший посилався на те, що він, будучи шахтарем, пішов на пенсію у 55 років і тому на день відкриття спадщини (йому до цього часу виповнилося 58 років) був вже 3 роки непрацездатним та просив визнати за ним право на обов'язкову частку. Аналогічну вимогу заявив і молодший син Романа, оскільки він, хоча і продовжував працювати, був інвалідом II групи. Представник інституту визнав у суді позов старшого з братів і просив відмовити другому позивачеві, посилаючись на те, що при заробітку в 3200 грн. та пенсії за інвалідністю останній не може бути визнаний таким, що має право на обов'язкову частку у спадщині.

Вирішіть справу.

Задача 3

Подружжя Надія та Петро мали доньку, неповнолітнього сина, тітку і крім цього на їх утриманні з 30 червня 2016 року знаходився родич Петра віком 68 років, який весь час проживав спільно з ними.

У травні 2019 року Петро помер. Після його смерті відкрилася спадщина загальною вартістю 150 тис. грн., включаючи предмети домашньої обстановки та вжитку вартістю 18 тис. грн.

Визначте коло спадкоємців та вартість майна, яке кожен з них успадкує.

Задача 4

Подружжя похилого віку (Борис та Надія), їх 28-річний син (інвалід II групи) з невісткою та двоє їх повнолітніх дітей (Катерина та Олег) проживали однією сім'єю у приватизованій ними квартирі.

20 квітня 2019 року Борис помер, залишивши заповіт, за яким належний йому автомобіль повинен був перейти до онука Олега.

До складу спадкового майна входить: приватний будинок (360 тис. грн.), автомобіль ВАЗ-2103 (30 тис. грн.), вклад у банку (9000 грн.) та речі звичної домашньої обстановки та вжитку (6 тис. грн.). У Бориса та Надії є ще двоє неповнолітніх дітей, які проживають окремо.

Визначте вартість майна, яке спадкує кожен із членів сім'ї.

Задача 5

Від випадку на залізниці постраждало декілька пасажирів. Серед них опинилося подружжя Нестеренко, доставлене у важкому стані до лікарні. Не витримавши операції вночі помер чоловік, а через 9 годин після нього померла жінка. У подружжя не було спільних дітей, у чоловіка не було й батьків. Дочка жінки від першого шлюбу звернулася до нотаріальної контори з заявою про передання їй у спадщину як майна матері, так і майна вітчима. Вона заявила, що оскільки у вітчима спадкоємців по закону немає, його майно повинна була отримати у спадок її мати, яка померла пізніше вітчима. Але її мати не мала можливості висловити своє відношення до прийняття спадку, у зв'язку з чим за правилами про спадкову трансмісію це робить вона, дочка.

Нотаріус пояснив дочці Нестеренко, що вона може отримати свідоцтво про право на спадщину щодо майна матері, але права на майно вітчима не має.

Чи відповідає пояснення нотаріуса закону? Яке пояснення повинен був дати нотаріус, якщо було б уточнено, що смерть матері Нестеренко настала через добу після смерті її чоловіка? Як бути у випадку, коли заповідач розпорядився всім своїм майном, у тому числі предметами домашньої обстановки? Вирішіть спір. Складіть заяву про видачу свідоцтва про право на спадщину та свідоцтво про спадкування за законом.

Задача 6

Томін видав своїй дружині Томиній розписку у тому, що він при оформленні заповіту на належне йому майно не згадає у ньому дітей від першого шлюбу. Через рік Томін помер. У його заповіті, посвідченому нотаріальною конторою, передбачалось, що все належне йому особисте майно він заповідає у рівних частках дітям від першого шлюбу — 20-літній доньці та 23-річному сину. Томіна звернулася до суду з позовом про визнання цього заповіту недійсним, посилаючись на те, що при його вчиненні Томін порушив домовленість, оформлену виданою розпискою.

Чи має правову силу дана розписка? Назвіть випадки визнання заповіту недійсним. Зробіть правовий аналіз. Визначте частки спадкоємців у разі спадкування за законом. За умовами задачі складіть заповіт та свідоцтво про спадкування за заповітом.

Задача 7

Стародум склав заповіт на все майно, яке належало йому, на користь свого старого друга Гревчука. Через два місяці після цього Стародум впав та отримав серйозну травму ноги та руки, у зв'язку з чим потрапив до лікарні.

За весь час перебування Стародума у лікарні Гревчук жодного разу не відвідав його. Образившись на друга, Стародум склав новий заповіт, за яким будинок, вклад в ощадкасі та автомашину передавав своєму непрацездатному братові, який проживав з ним на протязі кількох років. Бібліотеку він ще при житті передав інституту, в якому працював багато років.

Після смерті Стародума між його братом та Гревчуком виник спір відносно того, кому повинні бути передані речі Стародума, що знаходились у його будинку. Брат Стародума вважав, що він, як спадкоємець, який мешкав разом зі спадкодавцем, повинен отримати предмети домашньої обстановки та вжитку окрім своєї частки спадщини за заповітом.

Розкрийте порядок спадкування утриманців за законом. Які права на спадкування мав би непрацездатний брат у випадку не включення його в заповіт? Який порядок внесення змін та скасування заповіту? Як потрібно вирішити спір? Складіть заяву до нотаріальної контори про скасування заповіту та заяву про зміну заповіту.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: заповіт, заповідальний відказ, обов'язкова частка у спадщині, спадкування за законом, черги спадкоємців за законом, спадкування за правом представлення, підпризначення спадкоємця.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Заповітом є особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті.

В змісті заповіту заповідач може зробити заповідальний відказ, покласти інші обов'язки на спадкоємця, встановити умову, підпризначити спадкоємця або встановити сервітут.

Існує категорія осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Ними є неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки. Вони спадкують незалежно від змісту заповіту половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (*обов'язкова частка*).

Право на заповіт й свобода заповіту, передбачають не лише право на його складання та свободу його змісту, а й право на його зміну та скасування.

Заповіт може бути *визнаний недійсним*. Недійсним заповіту є коли за позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі.

Порядок спадкування за законом визначається черговістю закликання спадкоємців до права на спадкування.

ЦК України встановив п'ять черг спадкоємців. До *першої черги* спадкоємців за законом належать діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки. В *другу чергу* спадкоємців включено рідних братів та сестер спадкодавця, його бабу та діда як з боку батька, так і з боку матері. Рідні дядько та тітка спадкодавця мають право спадкувати в *третю чергу*. До числа спадкоємців *четвертої черги* включено осіб, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як 5 років до часу відкриття спадщини. У *п'яту чергу* право на спадкування за законом мають інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення. До п'ятої черги включено і утриманців спадкодавця, які не були членами його сім'ї.

В межах однієї черги спадкування *розмір частки у спадщині кожного із спадкоємців за законом є однаковим*, тобто частки є рівними.

Семінарське заняття 14

Тема 51. Здійснення права на спадкування

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та способи здійснення права на спадкування.
2. Прийняття спадщини:
 - 2.1. Способи та строк прийняття спадщини.

- 2.2. Спадкова трансмісія.
- 2.3. Правові наслідки прийняття спадщини.
- 2.4. Відмова від спадщини, її оформлення та правові наслідки.
- 2.5. Відумерлість спадщини.
3. Оформлення спадкових прав:
 - 3.1. Право спадкоємця на отримання свідоцтва про право на спадщину.
 - 3.2. Строк видачі свідоцтва. Відомості, які містяться у свідоцтві. Внесення змін до свідоцтва.
 - 3.3. Державна реєстрація права на спадщину.
4. Відповідальність спадкоємців за боргами спадкодавця.
5. Розподіл спадкового майна.
6. Охорона спадкового майна.
7. Спадковий договір:
 - 7.1. Поняття та значення, юридичні ознаки.
 - 7.2. Сторони договору.
 - 7.3. Форма договору.
 - 7.4. Зміст договору.
 - 7.5. Забезпечення виконання договору.
 - 7.6. Розірвання договору.

Аудиторна письмова робота

Студенти вирішують ситуації за поданою фавбулою з теми заняття:

Задача 1

Андрій проживав у м. Києві. У 2019 р. він тимчасово переїхав до м. Харкова, де постійно проживають його діти — син Ігор та дочка Ольга. У м. Харкові у зв'язку із значним погіршенням стану здоров'я Михайло вирішив скласти заповіт, запросивши для цього нотаріуса. Один екземпляр заповіту залишився у нотаріуса, інший — у заповідача.

Син заповідача — Ігор, прочитавши заповіт батька та побачивши, що йому заповідана 1/4 частина майна, а 3/4 частини — Ользі, підробив цифри заповіту таким чином, щоб і йому, і сестрі належало по 1/2 частці у спадщині. У Михайла Щорса, який дізнався про це, під час спору з сином стався серцевий напад, внаслідок якого він помер.

Ігор звернувся до державної нотаріальної контори у м. Харкові з проханням видати йому свідоцтво про право на спадщину на 1/2 частину майна батька. Ольга звернулася до тієї ж нотаріальної контори з проханням видати їй свідоцтво про право на спадщину за заповітом на 3/4 частки. Нотаріус, який здійснював оформлення спадкової справи, видав Ірині свідоцтво на 3/4 частки, а Ігореві у видачі свідоцтва відмовив, оскільки визнав його винним у підробці заповіту, а 1/4 частка поставлена на облік для подальшого визнання її відумерлою, оскільки Ігор був визнаний нотаріусом негідним спадкоємцем.

Дайте юридичну оцінку діям нотаріуса. Вирішіть справу.

Задача 2

Борис був призначений єдиним спадкоємцем за заповітом. Через 5 місяців після відкриття спадщини він подав до нотаріальної контори заяву про відмову від спадщини. Дізнавшись про це через 2 місяці, його брат Вадим негайно звернувся до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини. Проте нотаріус повідомив Вадимові, що, оскільки 6-місячний строк для прийняття спадщини сплив ще 4 тижні тому, його заява не розглядатиметься, а спадщина перейде до територіальної громади.

Дайте юридичну оцінку діям нотаріуса.

Задача 3

Громадянин Кириленко склав заповіт, за яким усе своє майно заповів у рівних частинах внукам Сергію, Олегу, Ірині та Олені.

Коли Кириленко помер, після його смерті залишилось майно: будинок (500 тис. грн.), автомобіль (90 тис. грн.), телевізор, холодильник, імпорتنі меблі та інші предмети домашньої обстановки (70 тис. грн.) та вклад у банку (30 тис. грн.).

Ірина та Сергій подали заяву до нотаріальної контори про прийняття спадщини, Олег — відмовився від належної йому частини спадщини на користь сестри Ірини, з якою проживав спадкодавець, Олена не вчинила жодних дій, що свідчать про прийняття спадщини.

З заявами про прийняття спадщини звернулися також Андрій (брат померлого) та Дарина (дочка померлого).

Визначте коло спадкоємців та вартість майна, яке кожен з них успадкує.

Задача 4

Сім'я Дроздович, яка складалася з п'яти осіб, проживала у приватному будинку, який належав старшим Дроздовичам, а останні купили його відразу після одруження.

Разом з Дроздовичами мешкала їхня дочка з чоловіком та сином. За кілька місяців до смерті батько Дроздович склав заповіт, за яким все своє майно заповів онуку.

Після смерті Дроздовича онук, якому на той час виповнилося 21 рік, відмовився від спадщини, яку заповів йому дід на користь бабусі (Дроздович).

Через три роки після смерті батька померла його дочка, а через п'ять місяців після смерті дочки померла і її мати — Дроздович.

Батько та син (онук Дроздович), не дійшли згоди з приводу розділу майна, яке залишилося після смерті матері та бабусі. Батько вважав, що відмовившись одного разу від спадкування будинку та іншого майна, син взагалі не має право претендувати на те ж майно у майбутньому. Син же вважав, що його частка у будинку та іншому майні померлих повинна бути більшою від частки батька.

Батько та син звернулися до юриста з проханням пояснити їм існуючі правила розподілу спадщини.

Назвіть спадкоємців за законом першої черги. Який порядок закликання до спадщини онуків та правнуків? Вирішіть спір. Складіть заяву про прийняття спадщини та свідоцтво про спадкування за законом (за умовами задачі).

Задача 5

У заповіті, який склав Унтюк, Кирсаненко був названий виконавцем заповіту. Майно Унтюка передавалося трьом спадкоємцям, а всі кришталеві вироби та срібні підстаканники за заповітом передавалися Кирсаненку.

Після смерті Унтюка його спадкоємці стали вимагати від Кирсаненка здійснити виконання заповіту, від чого Кирсаненко відмовився, посилаючись на те, що він не давав згоди при засвідченні заповіту на те, щоб бути його виконавцем.

Спадкоємці не погодились з його аргументами та звернули увагу Кирсаненка на те, що він сам є спадкоємцем за заповітом, а від спадкоємця не вимагається згоди на те, щоб стати виконавцем заповіту.

Кирсаненко зазначав також те, що після смерті Унтюка не було вжито заходів для охорони спадщини, тому він не знає, чи збереглася вона цілком або вже частково втрачена. Він також не вважає, що в його обов'язки як виконавця заповіту входило вживати заходів для охорони спадщини.

Хто та в якому порядку повинен вжити заходів для охорони спадщини? Які функції виконавця заповіту? Вирішіть справу. Як бути у випадку відсутності спадкоємців за заповітом та за законом? Складіть заповіт та свідоцтво про перехід спадщини до держави.

Задача 6

Власниця квартири Терехова померла 26.02.2019 року і в квартирі протягом 9 місяців ніхто не мешкає. Квартира була приватизована, загальна площа складає 23,5 кв.м. З моменту смерті спадкодавця ніхто зі спадкоємців, при наявності таких, не прийняв спадщину з невідомих обставин.

Чи є підстави для визнання спадщини відумерлою? Хто може звернутись до суду із позовом про визнання спадщини відумерлою?

1.4. Самостійна робота студентів

1.4.1. Задання для самостійної роботи студентів

Блок завдань (БЗ) № 1

Тема 39. Транспортні та експедиційні зобов'язання

Наведіть приклади договорів про перевезення пасажирів/багажу/вантажу великих міжнародних або національних компаній та охарактеризуйте їх. Для прикладу, зверніть увагу на ПАТ «Укрзалізниця» або міжнародного перевізника вантажу DHL.

Блок завдань (БЗ) № 2

Тема 41. Зобов'язання зі страхування

Скласти проект договору страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Блок завдань (БЗ) № 3

Тема 42. Зобов'язання про надання юридичних послуг

Складіть проект договору про надання юридичних послуг або проект договору управління майном.

Блок завдань (БЗ) № 4

Тема 45. Поняття, види та функції недоговірних зобов'язань

Проаналізувати відмінності договірних та недоговірних зобов'язань (в таблиці, із зазначенням критеріїв розмежування).

Критерії за:

1. підставами виникнення;
2. юридичною природою обов'язку заподіювача і боржника;
3. змістом зазначених зобов'язань;
4. об'єктами зобов'язань;
5. суб'єктним складом зобов'язань;
6. способами відшкодування завданої шкоди.

Блок завдань (БЗ) № 5

Тема 47. Зобов'язання із відшкодування шкоди

Складіть проект позовної заяви про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

Блок завдань (БЗ) № 6
Тема 49. Цивільно-правове регулювання спадкових правовідносин
Тема 50. Види спадкування

Скласти проект спадкового договору або заповіту.

Блок завдань (БЗ) № 7
Тема 51. Здійснення права на спадкування

Скласти проект заяви про відмову від спадщини та проект заяви про прийняття спадщини.

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальним завданням студента є завдання для самостійної роботи, яке виконується кожним студентом індивідуально. Для студентів денної форми навчання воно виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи студента. Індивідуальні завдання виконуються усіма студентами під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Це основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

1.6. Вимоги до виконання та оформлення студентами індивідуальних завдань (самостійної роботи)

Індивідуальні завдання кожним студентом здійснюються протягом семестру у письмовому вигляді на аркушах А-4.

Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється. Титульний аркуш оформляється за зразком 1.

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 12 кеглем через 1,5 інтервали. Поля: верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,0 см, лівє – 3,0 см, правє – 1,0 см.

Виконані індивідуальні завдання по кожній темі студент обов'язково повинен приносити на семінарські заняття з відповідної теми, на якій завдання оцінюється викладачем. Якщо завдання не виконане студентом, викладач у той же день виставляє 0 балів. Якщо по одній темі проводиться декілька семінарів, індивідуальні завдання виконуються на перший з них (якщо інше не зазначене у індивідуальному завданні). Індивідуальні завдання виконуються відповідно до вимог, які є єдиними для усіх студентів.

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра цивільного права та процесу**

**Самостійна робота з
навчальної дисципліни
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»**

Виконала:
Ткаченко
Оксана Дмитрівна,
студентка 2 курсу 3 групи
юридичного факультету

Перевірила:
Гринько
Світлана Дмитрівна,
доктор юридичних
наук, професор

**Хмельницький
2020**

1.5. Курсова робота

Курсова робота – вид самостійної навчально-наукової роботи з елементами дослідження, що виконується студентами протягом семестру з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Метою написання курсової роботи є: поглиблення знань студентів з актуальних проблем науки цивільного права; систематизація отриманих теоретичних знань з певної навчальної дисципліни; розвиток умінь самостійного критичного опрацювання наукових джерел; формування дослідницьких умінь студентів; стимулювання студентів до самостійного наукового пошуку; розвиток вміння аналізувати передовий досвід та узагальнювати власні спостереження; формування вміння практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках.

Для виконання курсової роботи студенти повинні використовувати законодавчі та підзаконні акти, інструктивно-методичні матеріали, науково-монографічну літературу, судову практику, статистичні дані, аналітичну інформацію органів управління.

Роботи виконуються комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А4 (210 мм х 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів : лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

1.5.1. Тематика курсових робіт

1. Договір про надання медичних послуг.
2. Поняття та особливості договору особистого страхування
3. Заходи цивільно-правової відповідальності у разі порушення договірного зобов'язання.
4. Забезпечення виконання договору довічного утримання (догляду)
5. Припинення договірних зобов'язань з надання послуг та їх правові наслідки.
6. Договір страхування цивільно-правової відповідальності.
7. Договори у сфері професійного спорту.
8. Умови відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.
9. Право споживача на інформацію про продукцію за законодавством України.
10. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів.
11. Поняття та види договору лізингу.
12. Договір пожертви в умовах воєнного стану
13. Особливості кондикційних зобов'язань.
14. Особливості зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
15. Особливості відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності.
16. Відповідальність за шкоду, завдану життю та здоров'ю пасажера при виконанні повітряних перевезень.
17. Поняття та підстави деліктної відповідальності лікувальних закладів за неналежне лікування.
18. Особливості ризикових зобов'язань.
19. Відшкодування шкоди, завданої твариною.
20. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю фізичної особи.
21. Способи захисту прав споживачів у разі придбання ними товарів неналежної якості.
22. Істотні умови та виконання договору будівельного підряду.
23. Договір зберігання речей в готелі.
24. Гарантійні строки (терміни) у договорах роздрібної купівлі-продажу.
25. Зміна та припинення договору довічного утримання (догляду).
26. Укладення цивільно-правових договорів через публічні закупівлі.
27. Особливості оренди державного та комунального майна.
28. Зобов'язання щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
29. Особливості використання об'єктів інтелектуальної власності в соціальних мережах.
30. Особливості спадкування прав інтелектуальної власності.
31. Основні принципи спадкового права.
32. Пред'явлення кредиторами спадкодавця вимог до спадкоємців.
33. Охорона спадкового майна.
34. Способи та порядок прийняття спадщини.
35. Особливості спадкування права на вклад у банку (фінансовій установі).
36. Особливості спадкування права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки.
37. Відмежування спадкового договору від суміжних договорів.
38. Спільні риси та відмінності договірних і недоговірних зобов'язань.
39. Підстави цивільно-правової відповідальності у разі порушення договірного зобов'язання.
40. Особливості укладення електронних договорів.
41. Припинення договору найму (оренди) та його правові наслідки.

42. Співвідношення договору зберігання та договору охорони у цивільному праві України.
43. Цивільно-правова характеристика договору зберігання на товарному складі.
44. Договір зберігання речей у ломбарді.
45. Договір підряду та договір про надання послуг: порівняльний аспект.
46. Розірвання кредитного договору.
47. Договірні зобов'язання у сфері надання юридичних послуг.
48. Особливості договору оренди транспортного засобу.
49. Безоплатні договори за цивільним законодавством України.
50. Захист прав споживачів транспортних послуг.
51. Поняття та сутність договору на готельне обслуговування.
52. Договори морського перевезення вантажів.
53. Відповідальність сторін за кредитним договором.
54. Правові презумпції у механізмі правового регулювання спадкових відносин.
55. Правила ІНКОТЕРМС у регулюванні відносин міжнародних перевезень.
56. Виконання договорів банківського вкладу.
57. Договірні зобов'язання про спільну діяльність.
58. Особливості укладання договору купівлі-продажу земельної ділянки для суспільних потреб.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у формі усного екзамену.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю, що проводиться у формі екзамену

1. Договір купівлі-продажу: поняття, юридичні ознаки, сторони, форма та істотні умови.
2. Права та обов'язки сторін за договором купівлі-продажу.
3. Права покупця у разі придбання речі неналежної якості за договором купівлі-продажу.
4. Відповідальність сторін за договором купівлі-продажу. Претензії та позови.
5. Роздрібна купівля-продаж.
6. Договір міни (бартеру). Правове регулювання бартерних операцій в Україні.
7. Продаж товарів тривалого користування у розстрочку.
8. Поняття, юридичні ознаки, сторони та істотні умови договору поставки.
9. Значення гарантійного строку, строку придатності та строку служби в договорах про передачу майна у власність.
10. Способи та порядок укладення договору поставки.
11. Виконання договору поставки. Наслідки невиконання та неналежного виконання договору поставки.
12. Договір контрактації сільськогосподарської продукції.
13. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.
14. Договір дарування. Дарування шляхом пожертви.
15. Договір ренти.
16. Договір довічного утримання.
17. Договір найму (оренди): поняття, юридичні ознаки, сторони, істотні умови та форма.
18. Права та обов'язки сторін за договором найму (оренди).
19. Підстави та наслідки припинення договору найму (оренди).
20. Договір прокату.
21. Договори найму (оренди) земельних ділянок, транспортних засобів, будівель та інших капітальних споруд.

22. Поняття та види лізингу.
23. Договір найму (оренди) житла.
24. Договір позички.
25. Договір про надання послуг.
26. Поняття, юридичні ознаки, сторони, істотні умови та форма договору перевезення вантажу.
27. Права та обов'язки сторін за договором перевезення вантажу.
Договір транспортного експедирування.
28. Страхування: поняття, суб'єкти та об'єкти.
29. Форми та види страхування.
30. Основні страхові поняття.
31. Договір страхування: поняття, юридичні ознаки, істотні умови та форма.
32. Зміст договору страхування.
33. Договір зберігання поняття, юридичні ознаки, сторони та істотні умови.
34. Права та обов'язки сторін за договором зберігання.
35. Спеціальні види зберігання.
36. Договір доручення: поняття, юридичні ознаки, сторони, істотні умови та форма.
37. Права та обов'язки сторін за договором доручення. Підстави припинення договору.
38. Договір комісії: поняття, юридичні ознаки, сторони, предмет та форма.
39. Права та обов'язки сторін за договором комісії. Підстави припинення договору.
40. Договір підряду: поняття, юридичні ознаки, сторони, істотні умови та форма.
41. Зміст договору підряду.
42. Договір побутового підряду.
43. Договір будівельного підряду
44. Договір підряду на проектні та пошукові роботи. Зміст договору.
45. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Зміст договору.
46. Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
47. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Види ліцензій.
48. Ліцензійний договір: поняття, юридичні ознаки, сторони, істотні умови та форма.
49. Зміст ліцензійного договору.
50. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
51. Договір комерційної концесії: поняття, юридичні ознаки, сторони, істотні умови та форма. Договір комерційної субконцесії.
52. Зміст договору комерційної концесії. Відповідальність за договором комерційної концесії.
53. Договір про спільну діяльність: поняття, юридичні ознаки, сторони, істотні умови та форма.
54. Особливості договору простого товариства.
55. Припинення договору простого товариства.
56. Поняття, елементи та зміст договору доручення.
57. Поняття, елементи та зміст договору комісії.
58. Поняття, елементи та зміст договору управління майном.
59. Поняття, елементи та зміст договору позики.
60. Поняття, елементи та зміст кредитного договору.
61. Поняття, елементи та зміст договору банківського вкладу.
62. Поняття, елементи та зміст договору банківського рахунку.
63. Основні форми безготівкових розрахунків.
64. Розрахунки за акредитивом. Поняття та види акредитиву.

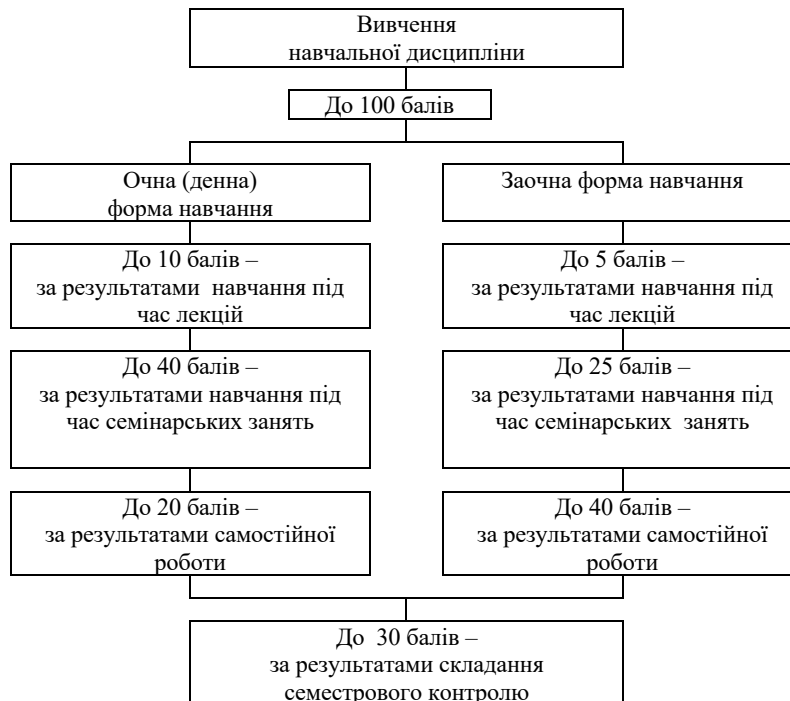
65. Розрахунки із застосуванням чеків.
66. Розрахунки із застосуванням векселів. Поняття та види векселів.
67. Поняття та характерні риси недоговірних зобов'язань. Відмінність договірних зобов'язань від недоговірних.
68. Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.
69. Зобов'язання із публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу.
70. Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
71. Зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
72. Зобов'язання із створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
73. Поняття та підстави виникнення зобов'язань із відшкодування шкоди.
74. Відшкодування шкоди, завданої у разі правомірного її завдання.
75. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.
76. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою і неповнолітньою особою, недієздатною і обмежено дієздатною особою, а також особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними..
77. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або місцевого самоврядування.
78. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями та бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органу досудового розслідування, прокуратури або суду.
79. Поняття, ознаки та види джерел підвищеної небезпеки.
80. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.
81. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я фізичної особи.
82. Відшкодування шкоди, завданої смертю фізичної особи.
83. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).
84. Відшкодування моральної шкоди.
85. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого.
86. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.
87. Поняття та види спадкування. Склад спадщини. Відкриття спадщини. Час та місце відкриття спадщини.
88. Спадкування за законом: поняття та особливості.
89. Спадкування за заповітом: поняття та види заповітів. Спадкування вкладів.
90. Поняття та форма заповіту. Скасування та зміна заповіту.
91. Здійснення права на спадщину: способи та строк прийняття спадщини, наслідки пропущення строку, право на відмову від спадщини, відумерлість спадщини, охорона спадкового майна.
92. Виконання заповіту: призначення виконавця заповіту та його повноваження, строк чинності його повноважень.
93. Обставини звільнення від обов'язку відшкодувати завдану шкоду.
94. Особливості суб'єктного складу зобов'язань із відшкодування шкоди.

1.6.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Договір контрактації сільськогосподарської продукції.
2. Поняття, елементи та зміст договору управління майном.
3. Поняття та форма заповіту. Скасування та зміна заповіту.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 14 лекційних занять за денною формою навчання.

Розподіл балів здобутих студентом під час лекцій

№ з/п	Семестр навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій													
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	2	14	2,8	3,3	3,9	4,4	5,0	5,6	6,1	6,7	7,2	7,8	8,3	8,9	9,4	10

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 15 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	тем	Номер блоку завдання												Усього балів	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.							
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	20	20	20	20	20	20	20							20
2.	Усього балів														

3. Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. ОВУ. 2003. № 11. Ст. 461.
2. Цивільне право України : навч. посіб. Ю. В. Білоусов, А. В. Ватрас, С. Д. Гринько та ін. ; за ред. Р. О. Стефанчука. Київ: Правова єдність, 2009. 536 с.
3. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: підручник. С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін., за заг. ред. С. С. Бичкової. 3-те вид., перероб. і доп. Київ: Алерта, 2014. 496 с.
4. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Старцев О. В. Цивільне право України : Підручник. 3-те вид., перероб. і доп. Київ: Істина, 2011. 808 с.
5. Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова Цивільне право України : підручник. Київ : Істина, 2003. 776 с.
6. Договірне право України: навч. посіб. Т. В. Бондар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін. : за ред. О. В. Дзери. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.
7. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. Т. В. Бондар, С. И. Бервено, С. М. Безклубий та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-те вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 1176 с.
8. Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар. Є. О. Харитонов, О. А. Підпригора, Ю. С. Червоний та ін. ; за ред. Є. О. Харитонova, О. М. Калітенко. Харків: ТОВ «Одіссей», 2003. 856 с.
9. Цивільний кодекс України : коментар. за заг. ред. Є. О. Харитонova, О. М. Калітенко. Одеса : Юрид. л-ра, 2004. 1112 с.
10. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Є. О. Харитонов, І. М. Кучеренко, О. І. Харитонova та ін. ; за ред. Є. О. Харитонova. – Харків : ТОВ «Одіссей», 2006. 1200 с.

3.2. Допоміжні джерела

Тема 38.

Зобов'язання з договору про надання послуг

1. Гриняк А. А. Особливості розмежування договорів підряду та договорів із надання послуг. Підприємництво, господарство і право, 2012. № 4. с. 18–20
2. Лукасевич-Крутник Порухення договірних зобов'язань із надання транспортних послуг: поняття та види. *Право України*. 2019. № 1. с. 278-294.

3. Майданик Р.А. Договір про безоплатне надання громадянам медичної допомоги: поняття, природа, елементи. *Юридична газета*, 2013. 15 лист. № 45. с. 7.
4. Майданик Р.А. Глава 52. «Договір про надання медичних послуг». Договірне право. Особлива частина : начальний посібник. За заг. ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, Т.В. Боднар. Київ: Юрінком Інтер, 2009. с. 1107–1133.
5. Мірзоян А. А. Поняття зобов'язання з надання послуг. *Держава і право*. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 32. Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2006. с. 284-288.
6. Мірзоян А. А. Деякі питання систематизації договорів про надання послуг. *Університетські наукові записки*. Часопис Хмельницького університету управління та права. 2007. № 4 (24). с. 229-233.
7. Телестакова А. А. Окремі питання визначення критеріїв класифікації договорів про надання послуг. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2011. № 1. с. 172-175.
8. Федорченко Н.В. Договірні зобов'язання з надання послуг у вітчизняному праві: розвиток та перспективи. *Право України*. 2019. № 2. с. 44-59.

Тема 39.

Транспортні та експедиційні зобов'язання

9. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 06.04.2000 р. ВВРУ. 2000. №28. Ст.222.
10. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17.11.2021 р. ОВУ. 2021. № 97. Ст.6279.
11. Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07. 2004 р. ВВРУ. 2004. №52. Ст.562.
12. Безлюдько І. Система договорів перевезення за новим законодавством України. *Право України*. 2005. № 9.
13. Булгакова І. В. Поняття та значення договору залізничного перевезення за законодавством України. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 1. с. 164-167.
14. Вишневський О. Пропозиції щодо удосконалення діючого законодавства України про морські перевезення нафти і нафтопродуктів наливом. *Юридический вестник*. 2000. № 1. с. 96-102.
15. Діковська І. Відповідальність за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю пасажира при виконанні міжнародних повітряних перевезень. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 2. с.46.
16. Діковська І. Деякі питання визначення застосовуваного права до зобов'язань із міжнародних перевезень. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 12 (192). с. 76-79
17. Ємельянчик С. Договір про надання послуг у новому Цивільному кодексі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 2. с.92-96.
18. Кабалкин А. Ю. Услуги в системе отношений, регулируемых гражданским правом. *Государство и право*. 1994. № 8-9.
19. Клепікова О. Пред'явлення вантажу до перевезення морським транспортом та способи перевезення: організаційно-правовий аспект. *Право України*. 2003. № 6. с. 43-48.
20. Клепікова О.В. Правова природа коносаментів. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 10. с. 29.
21. Осетинська Г.А. Проблеми визначення класифікаційних критеріїв відмежування зобов'язань з надання послуг та поділу їх на види. *Вісник господарського судочинства*. 2004. № 2. с. 251-256.
22. Прусс В. Деякі аспекти вдосконалення законодавства, що регулює торговельне мореплавство. *Право України*. 1999. № 4.

23. Самойленко Г. Сутність договору перевезення вантажів річковим транспортом: правові питання. *Право України*. 2000. № 12.
24. Свистун Л. Довгостроковий договір на перевезення вантажів автомобільним транспортом. *Право України*. 2004. № 7. с. 62-64.
25. Свистун Л. Щодо питання відповідальності сторін за договором перевезення вантажів автомобільним транспортом. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 10.
26. Свистун Л.Я. Деякі питання відповідальності сторін за договорами перевезення вантажів автомобільним транспортом. *Право і суспільство*. 2010. № 1. с. 25-29.

Тема 40.

Зобов'язання з договору зберігання

27. Про сертифіковані товарні склади та прості та подвійні складські свідоцтва: Закон України від 23.12. 2004 р. ВВРУ. 2005. №6. Ст.136.
28. Про порядок надання фінансових послуг ломбардами: Положення, Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 26.04.2005 р. ОВУ. 2005. №21. Ст. 81.
29. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12. 2000 р. ВВРУ. 2001. №5-6. Ст.30.
30. Правила користування готелями та аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг, затверджені наказом Державної туристичної адміністрації України 16.03. 2004 р. ОВУ. 2004. №14. Ст.395.
31. Дзера О.В. Відповідальність сторін договору зберігання. Договірне право України : особлива частина: навчальний посібник Н.С. Кузнєцова, Т.П. Базова, Ю.В. Білоусов. Київ : Юрінком Інтер, 2009. с. 699-703.
32. Грамацький Е. Правова природа зберігання майна та його правові підстави за новим законодавством України. *Право України*. 2003. № 10. с. 108-112.
33. Грамацький Ернест Мірчевич Договір зберігання у цивільному праві : Дис. ... канд. юридичних наук: 12.00.03. КНУТШ. Київ, 2004
34. Демчук А. Предмет та об'єкт договору зберігання на товарному складі. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4.
35. Демчук А. Складське свідоцтво як об'єкт цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 2.

Тема 41.

Зобов'язання зі страхування

36. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. ОВУ. 2021. № 100. Ст.6545.
37. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07. 2004 р. ВВРУ. 2005. №1. Ст.1.
38. Бондарчук М. І. Правові аспекти реформування медичного страхування в Україні. Збірник наукових праць. Вип. 48: Правознавство. Чернівці: ЧДУ, 1999. с. 72-76.
39. Дараганова Н. Організація авіаційного страхування членів екіпажу повітряного судна та іншого авіаційного персоналу цивільної авіації. *Право України*. 2006. № 9.
40. Кінащук Л. Види страхування та їх місце в управлінні ризиками. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 11. с. 55.
41. Кінащук Л. Організаційно-правові особливості функцій та принципів страхування. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 10. с. 48.
42. Кінащук Л. Особливості розвитку страхової справи в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 2. с. 26.
43. Никифоров В. М. Поняття договору страхування відповідальності. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Збірник наукових праць. Вип. 48: Правознавство. Чернівці: ЧДУ, 1999. с. 68-71.

44. Піліпенко С. Страхіві небезпеки в договорі страхування. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 9. С. 46.
45. Семенова К. Правове регулювання перестраховання: деякі аспекти. *Право України*. 2005. № 2. С. 40.
46. Семеняка В. Правила страхування: теоретико-правові та прикладні аспекти. *Право України*. 2007. № 4.
47. Снігерьова М. До питання про класифікацію договорів морського страхування. *Право України*. 2005. № 8.
48. Степанов О. Договір на страхування автомобіля та його види. *Право України*. 1999. № 11.
49. Супрун Л. Юридична природа договору перестраховання. *Право України*. 2006. № 2.
50. Яворський Я. Ознаки договору страхування: українська практика та зарубіжний досвід. *Право України*. 2007. № 9.

Тема 42.

Зобов'язання про надання юридичних послуг

51. Господарський кодекс України від 18.03. 2004 р. ВВРУ. 2003. №18, № 19-20, №21-22. Ст.144. (ст.295-305).
52. Богославець В. М. Природа договірних правовідносин щодо надання правової допомоги. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 6. с. 29-30.
53. Бурлаков Р.М. Поняття та істотні умови договору на проведення аудиту. *Вісник Академії правових наук України*. 1996. № 6.
54. Гранкіна А. Чи існують правові методи захисту клієнта від надання юридичної допомоги неналежним чином. *Держава і право*. 2007. Вип. 18. с. 244-245.
55. Крупко П. Договір доручення як форма надання повноважень при добровільному представництві. *Право України*. 2002. № 9. с. 104-109.
56. Крупко П. Наслідки неналежного здійснення добровільного представництва. *Право України*. 2002. № 10. с. 108-114.
57. Крупко П. Суб'єкти добровільного представництва за цивільним правом. *Право України*. 2002. № 5. с. 105-110.
58. Майданик Р. А. Коментар до глави «Комісія» Цивільного кодексу України. Законодавство України: Науково-практичні коментарі. 2005. № 3. с. 51-64
59. Сіленіна К. Користь та шкода генерального доручення. *Право України*. 2001. № 3.
60. Тропіна О. М., Дмитренко Г. М Поняття та види договорів із надання юридичних послуг. *Право і суспільство*. № 4. 2010. с. 93-97.
61. Бічук Л. Управління майном неповнолітнього: деякі аспекти. *Право України*. 2000. №9.
62. Воронезький Р. Довірчі правовідносини в Україні. *Право України*. 1997. № 10.
63. Кривобок С. Договір управління підприємством. *Право України*. 2007. № 3.
64. Курпас Ю. В. Становлення та розвиток інституту управління майном в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2004. 20 с.
65. Майданик Р. Особливості довірчого управління спільним майновим комплексом власників майнових сертифікатів. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 4. С.14.
66. Майданик Р. Поняття довірчого управління нерухомим майном. *Право України*. 2002. № 12. с. 122-125.
67. Майданик Р. Представницька діяльність довірчих товариств (цивільно-правова характеристика). *Право України*. 2002. № 4. с. 36-40.
68. Майданик Р., Смирницький Ю. Довірче управління майном в праві України. *Право України*. 1998. № 4.
69. Марченко Г. Інститут трасту в правовій системі України: перспективи розвитку. *Право України*. 2001. № 3.

Тема 43.

Зобов'язання з договорів позики, кредиту та факторингу

70. Асаулюк А. В. Договір позики в нотаріальній практиці. *Мала енциклопедія нотаріуса*. Київ, 2007. № 2.
71. Безклубий І. А. Договір позики та його співвідношення з кредитним договором. *Мала енциклопедія нотаріуса*. Київ, 2007. № 4.
72. Безклубий І. До питання про підстави виникнення грошового зобов'язання. *Право України*. 2004. № 4. С. 57-60.
73. Безклубий І. До питання про юридичну природу договору факторингу. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 3. с. 89-92.
74. Безклубий І. Операції банку та класифікація цивільних правочинів в банківській діяльності. *Право України*. 2002. № 6. с. 57-61.
75. Безклубий І. Про предмет грошового зобов'язання. *Право України*. 2003. № 10. с. 60-63.
76. Вавженчук С. Я. Деякі аспекти правового регулювання та визначення форми договору. *Адвокат*. № 9. с. 12-14.
77. Василичук В. Правове регулювання банківського кредитування суб'єктів підприємницької діяльності. *Право України*. 2001. № 7.
78. Воробець Л. Поняття банківського кредиту та кредитних операцій банку. *Право України*. 2002. № 12. с. 62-65.
79. Зубатенко О. М. Кредитна спілка як учасник відносин у сфері господарювання. *Економіка і право*. 2009. № 1. с. 30-34.
80. Кривенда О. Визнання договору позики безгрошовим. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 11. С. 26.
81. Кривенда О. Деякі аспекти поняття і правової природи позикових відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 9. С. 49.
82. Кривенда О. Еволюція позики: досвід права Стародавнього Риму. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 1. С. 53.
83. Кривенда О. Об'єкт позики: цивільно-правова характеристика. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 2. С. 38.
84. Лепех С. Окремі проблеми майнової відповідальності за кредитним договором. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 12. С. 28.
85. Майданик Р. Фідуціарні позики і кредити (цивільно-правова характеристика). *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 9. С. 35.
86. Олексієнко М., Ольшанський В., Лилак Д., Першиков Е. Кредит і кредитні правовідносини: економічна природа і практика законодавчого регулювання: Теорія, практика, нормативна база. Київ: Козаки, 1996.
87. Оплачко Л. Застава як спосіб забезпечення кредитного договору. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 2 (29). С. 204.
88. Оплачко Л. Кредитування як банківська операція. *Право України*. 2003. № 2. с. 52-56.
89. Оплачко Л. Правове забезпечення ролі кредиту в формуванні ринкової економіки України. *Право України*. 2003. № 9. с. 61-64.
90. Оплачко Л. Способи забезпечення кредитного договору. *Право України*. 2002. № 11. с. 49-53.
91. Очиченко О. Г. Неможливість виконання грошових зобов'язань у кредитних правовідносинах. Форум права. 2010. № 2. С. 347-354 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10oogukr.pdf>.
92. Пучковська І., Гула О. Договір факторингу як новела цивільного законодавства України. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 1.
93. Рябко Л. Розмежування понять позички і кредиту. *Право України*. 2001. № 1.
94. Тараба Н. Види договорів факторингу. *Право України*. 2006. № 1.

Тема 44.

Зобов'язання з договорів банківського вкладу та банківського рахунку. Розрахункові зобов'язання

95. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена Постановою Правління Національного Банку України від 21.01. 2004 р. ОВУ. 2004. №13. Ст. 110.
96. Безклубий І. Поняття безготівкових розрахункових відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 1. С. 19-22.
97. Дмитренко О. Розрахункове зобов'язання — правова форма розрахункових відносин. *Юридична Україна*. 2006. № 9.
98. Ефимова Л.Г. Понятие, правовая природа и содержание кредитных договоров, заключённых коммерческими банками. *Государство и право*. 1993. № 5.
99. Єфімов О. Аваль та його правова природа. *Право України*. 1998. № 9.
100. Єфімов О. Права векселедержателя у разі неакцепту чи неплатежу за векселем. *Право України*. 1998. № 6.
101. Єфімов О. Правова природа індосаменту переказного та простого векселя. *Право України*. 1999. № 4.
102. Іванчук А.. Форми та види документарних акредитивів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Правознавство. 1996. Вип. 4-5. С.353-359.
103. Карманов Є. Проблемні питання динаміки договору банківського вкладу (депозиту) в іноземній валюті. *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 4.
104. Карманов Є. Розвиток та сучасні проблеми правового регулювання банківського вкладу в іноземній валюті. *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 1.
105. Мітяй О. Д. Особливості цивільно-правової відповідальності банків у формі відшкодування збитків за порушення цивільних прав клієнтів. *Форум права*. 2009. № 3. С. 455–460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09modcrk.pdf>.
106. Подцерковний О., Рябко Л. Правова природа договору банківського рахунку. *Право України*. 1999. № 7.
107. Тульчевська Н. Припинення договору депозитного рахунку. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 10. С. 41.

Тема 45.

Поняття, види та функції недоговірних зобов'язань

108. Білоусов Ю. В., Черняк О. О. Цивільно-правовий статус споживача: у контексті адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу: Монографія. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. 239 с.
109. Бурлака І. Понятійна суть та юридична природа зобов'язань з відшкодування шкоди, заподіяної без вини завдавача. *Право України*. 2009. № 9. с. 106-110.
110. Гринько С. Д. Деліктні зобов'язання римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія, за наук. ред. Є. О. Харитонова. Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2012. 724 с.
111. Гринько С. Д. Протиправність як обов'язкова ознака завдання шкоди для виникнення деліктних зобов'язань за дореволюційним законодавством України. *Приватне право і підприємництво*. Збірник наукових праць. 2010. Вип. 9. с. 84 – 88.
112. Гринько С. Д. Загальні засади деліктного права Франції, Німеччини та України: порівняльно-правовий аналіз. *Приватне право і підприємництво*. Збірник наукових праць. 2009. Вип. 8. с. 169-172.
113. Гринько С. Д. Значення види в деліктних зобов'язаннях. *Університетські наукові записки*. 2009. № 2. С. 51-58.

114. Гринько С. Д. Значення вини потерпілого в деліктних зобов'язаннях. *Університетські наукові записки*. 2009. № 3. с. 55-61.
115. Гринько С. Д. Ноксальна відповідальність за законодавством Франції, Німеччини та України: порівняльно-правовий аспект. *Форум права*. 2009. № 1. с. 117–122 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2009-1/09gcdppa.pdf>.
116. Гринько С. Д. Підстави виникнення деліктних зобов'язань за римським правом. *Університетські наукові записки*. 2009. № 1. с. 49-55.
117. Гринько С. Д. Причинно-наслідковий зв'язок як об'єктивна умова виникнення деліктних зобов'язань в Україні. *Університетські наукові записки*. 2010. № 2. с. 66-79.
118. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти): монографія. М–во освіти і науки України; Одеська нац. юрид. акад. Одеса : Юридична література, 2008. 360 с.
119. Примак В. Вина як критерій визначення розміру відшкодування моральної шкоди. *Юридична Україна*. 2009. № 5. с. 71-77.

Тема 46.

Зобов'язання з односторонніх правочинів та з дій у чужому інтересі

120. Боброва Д. В. Зобов'язання, що виникають з публічного обіцяння винагороди (оголошення конкурсу). *Цивільне право: Навчальний посібник для студентів юрид. вузів та факультетів*. Київ: Вентурі, 1996. с. 299—302.
121. Габріадзе М.Р., Харитонов Є.О. Правова природа відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози, створеної життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. – Сімферополь. 2006. Вип. 9. с. 235 – 241.
122. Зубар В.М. Відсутність доручення як одна з умов виникнення зобов'язання з ведення чужих справ. *Матеріали міжнародної наукової конференції «Європа, Японія, Україна: шляхи демократизації державно-правових систем»*. Київ: ІДП НАНУ. 2000. с. 287-290.
123. Ігнатенко В.М. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 5. с. 21-23.
124. Качановський В.В. Правова природа публічної обіцянки винагороди. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання реформування правової системи України»* (Луцьк, 2-3 червня 2006 р.). Юрид. факультет Волинського державного університету ім. Л. Українки. Луцьк: ВЕЖА, 2006. с. 282-285.
125. Морозова С. Є. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу. *Цивільне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. За заг. ред. Я. М. Шевченко. Т. 2: Особлива частина*. Київ: Концерн «Видавничий дім» «ІнЮре», 2003. с. 303 – 307.
126. Отрадна О.О. Недоговірні зобов'язання у цивільному праві України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 240 с.
127. Таш'ян Р.І. Односторонні правочини у цивільному праві: монографія. Харків: Право, 2010. 199 с.
128. Цивільний кодекс України: Коментар. (Із змінами та доповненнями станом на 18 лютого 2004 року), за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. Одеса: Юрид. літ-ра, 2004. 1112 с.
129. Чернат В. А. Зобов'язання, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. В. А. Чернат; кер. роботи Є. О. Харитонов; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2006. 20 с.

Тема 47.

Зобов'язання із відшкодування шкоди

130. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового

- розслідування, прокуратури і суду: Закон України від від 01.12. 1994 р. ВВРУ. 1995. №1. Ст.1.
131. Багірова І. Застосування законодавства України щодо відшкодування моральної шкоди: проблемні питання. *Право України*. 2006. № 5.
132. Барабаш О., Сиротинко С. Щодо протиправності дій при заподіянні моральної шкоди. *Право України*. 2000. № 9.
133. Бічук Л. Цивільно-правова відповідальність за шкоду, заподіяну неповнолітніми. *Юридический вестник*. 2000. № 4. С. 89-93.
134. Гринько С. Д. Деліктні зобов'язання римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія; за наук. ред. Є. О. Харитонова. Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2012. 724 с.
135. Гринько С. Д. Рецепція деліктних зобов'язань римського приватного права в Україні та європейських країнах. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2012. 264 с.
136. Ігнатенко В. Розвиток правового регулювання позадоговірних зобов'язань. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 1 (24). С. 130-139.
137. Ігнатенко В., Приступа С. Функціонально-компенсаційний аспект зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 2 (25). С. 149-154.
138. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти) : монографія; М–во освіти і науки України; Одеська нац. юрид. акад. Одеса : Юридична література, 2008. 360 с.
139. Косінов С. Співвідношення заходів захисту і мір відповідальності у цивільному праві України. *Право України*. 1998. № 12.
140. Ніжинська І. Відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями правоохоронних органів, з Державного бюджету України. *Юридический вестник*. 2002. № 11. С. 40-44.
141. Ніжинська І. Про відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів дізнання та попереднього слідства в міліції. *Юридичний вісник*. 2000. № 4.
142. Петренко В. Деякі питання компенсації моральної (нематеріальної) шкоди. *Право України*. 1995. № 5-6.
143. Примак В. Визначення вини як умови цивільно-правової відповідальності. *Право України*. 2002. № 10. С. 115-117.
144. Русу С. Історія розвитку деліктних зобов'язань в Україні. *Право України*. 2001. № 2.
145. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві: поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту. Хмельницький: Вид–во Хмельницького університету управління та права, 2007. 626 с.
146. Чернадчук В. До питання про поняття моральної шкоди. *Право України*. 2001. № 2.
147. Чернадчук В. Право на відшкодування моральної шкоди: деякі аспекти. *Право України*. 2000. № 3.
148. Шимон С. Про розмір відшкодування моральної шкоди. *Право України*. 1998. № 12. С. 89-95.

Тема 48.

Зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави

149. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05. 2011р. ВВРУ. 2011. 47. Ст.531.
150. Берестова І. Е. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави в підприємницькій діяльності (питання теорії і практики): Монографія. Київ: КВІЦ, 2006. 150 с.
151. Загорулько А. И. Обязательства по возмещению вреда, причинённого субъектами гражданского права. Харків: Консум, 1996.

152. Смирнов В.Т., Собчак А.А. Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве. Львов: Изд-во ЛГУ, 1983.
153. Алмазі М. Відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки: деякі питання. *Право України*. 2000. № 12.
154. Боровська І. Право фізичних осіб на відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення права на безпечне для життя та здоров'я довкілля. *Право України*. 2004. № 9. С. 58-60.
155. Клименко Я. Добровільне відшкодування шкоди особам, постраждалим від злочину. *Право України*. 2002. № 3. С. 82-86.
156. Лазаренко Я. Особливості джерел підвищеної небезпеки в екологічній сфері: питання теорії та практики. *Право України*. 2002. № 4. С. 121-124.
157. Русу С. Підстави звільнення від відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки. *Право України*. 2002. № 4. С. 128.
158. Терещенко Н. Поняття джерела підвищеної небезпеки. *Право України*. 2000. № 11.

Тема 49.

Цивільно-правове регулювання спадкових відносин

159. Васильченко В. Спадкування часток учасників господарських товариств та кооперативів: актуальні питання. *Право України*. 2000. № 7. С. 80-82.
160. Васькович Й., Тюрін Ю. Чи потребує спадкове законодавство подальшого удосконалення. *Юридична Україна*. 2008. № 5. С. 89-92.
161. Васильченко В. Особливості спадкового правонаступництва в цивільному праві. *Право України*. 2001. № 11.
162. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток: Монографія. Київ : КНТ, 2007. 288 с.
163. Зайцев О. Л. Основні положення спадкового права. *Форум права*. 2010. № 1. С. 112–115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/20101/10zolpcr.pdf>
164. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
165. Оксанюк Н. М. Класифікація принципів спадкування. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 151-155.
166. Печений О. П. До питання про особливості спадкових правовідносин. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 129. С. 99-103.
167. Нелін О. Історичний аналіз вирішення проблемних питань спадкового права в сучасному законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 9.
168. Савченко А. С. Спадкування нерухомості іноземцями в Україні: надбання чи втрата. *Форум права*. 2008. № 2. С. 420-424 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08sasnqv.pdf>.

Тема 50.

Види спадкування

169. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02. 2012 р. ОВУ. 2012. №17. Стор.66.
170. Васильченко В. Можливість рецепції стародавнього римського порядку спадкування за законом у сучасному спадковому праві України. *Право України*. 1997. № 5.
171. Ковальчук А. М. Особливості визначення розміру обов'язкової частки майна у спадщині. *Університетські наукові записки*. 2009. № 4. С. 90-94.
172. Нагорна Г. О. Реалізація права на заповіт особи, яка перебуває під час плавання на судні. *Форум права*. 2009. № 2. С. 284–288 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09ngopnc.pdf>.

173. Писарева Е. А. Заповіт як підстава виникнення відносин між заповідачем та спадкоємцями: деякі аспекти правового регулювання. *Форум права*. 2008. № 2. С. 399-404 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08reaapr.pdf>.
174. Спадкування за законодавством України. Коментар. Судова практика. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 336 с.
175. Шевчук Л. В. Заповіт як підстава виникнення правонаступництва в цивільному праві України. автореф. дис... канд. юрид. наук. НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2001.

Тема 51.

Здійснення права на спадкування

176. Желіховська Ю. В. Охорона цивільних прав та інтересів нотаріусом: монографія. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2012. 216 с.
177. Желіховська Ю. В. Заходи щодо охорони спадкового майна за законодавством України. *Університетські наукові записки*. 2009. № 4. С. 90-94.
178. Жилінкова І. Законодавчі моделі переходу права на прийняття спадщини (спадкові трансмісії). *Нотаріат для вас : Науково-практичний журнал*. 2010. № 1/2. С. 28-31.
179. Кухарев О. Цивільно-правова відповідальність виконавця заповіту. *Право України*. 2008. № 3. С. 91-94.
180. Лисенко І. В. Особливості права розпорядження майном у спадкових відносинах. *Форум права*. 2010. № 2. С. 259–264 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010_2/10livucv.pdf
181. Луць В. В., А. Гриняк Окремі питання спадкового договору в цивільному праві України. *Юридична Україна*. 2009. № 9. С. 33.
182. Мічурін Є. О. Спадковий договір: практика застосування та співвідношення з іншими правочинами. *Нотаріат для вас*. 2010. № 7-8. – С. 5.
183. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Спадкове право. Теорія і практика: Начальний посібник. Київ: Атіка, 2002.
184. Федорич І. Я. Способи прийняття спадщини: теоретично-правовий аналіз спадкового правовідношення. *Адвокат*. 2012. № 10. С. 33-38.

3.3. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a> — Законодавство України на сайті Верховної Ради України.
2. <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> — Конституційний Суд України.
3. <https://supreme.court.gov.ua> – Верховний Суд
4. <http://www.president.gov.ua/documents/> — Офіційні документи на Офіційному представництві Президента України.
5. <http://www.kmu.gov.ua/control/> — Урядовий портал.
6. <http://www.minjust.gov.ua/> — Міністерство юстиції України.
7. <http://zakon.nau.ua/> — Професійна юридична система Мега-Нау.
8. <http://www.ligazakon.ua/> — Ліга:Закон — головний правовий портал України
9. <http://www.nbu.gov.ua/portal/> — Наукова періодика України на сайті Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
10. <http://www.reyestr.court.gov.ua/> — Єдиний державний реєстр судових рішень.
11. <http://npu.in.ua/> — Нотаріальна палата України

Оновлення навчально-методичних матеріалів – викладачі кафедри:

Завідувачка кафедри цивільного права та процесу, докторка юридичних наук, професорка
_____ С. Д. Гринько

Доцентка кафедри цивільного права та процесу, докторка філософії з права
_____ М. І. Ромась

Професор кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук
_____ В.В. Васильєв

Схвалено кафедрою цивільного права та процесу
23 січня 2024 року, протокол № 6

Завідувачка кафедри _____ С.Д.Гринько
23 січня 2024 року

_____ Обліковий обсяг оновлення навчально-методичних матеріалів – 2,3 ум.др.арк.